

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

מאמרי באתי לגני תשי"א • תשל"א

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוק"לה"ה נבנ"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ואחת לבריאה

– ופרצת –

שישים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

מאתיים וחמישים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל

במשך המעט לעת – ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעט לעת – לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעט לעת – לבאר לבני ביתו שי' אודות כ"ק

מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל ימי חייו.

במשך המעט לעת – לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות

ובבהמ"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם מתורתו של כ"ק מו"ח

אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת כל ישראל שלו, להודיע ולהסביר

תקנתו ע"ד אמירת תהלים, לימוד חומש עם פירש"י – ובמקומות

המתאימים – גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. – אם

באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך התועדות.

במשך המעט לעת – לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער

החרדי – ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום, גם במקום כינוסי הנוער

שלעת עתה עדיין אינו חרדי – ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם

תמיד מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה

והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את תפקידם בהחזקת

היהדות והפצת התורה בכל המרץ החום והחיות שהם מסגולת הנוער.

* * *

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים

אשר אחרי היצרייט ובפרט ביום הש"ק שלאחריו.

* * *

והוי"ו יחיש' ביאת גואלנו והקיצו⁸ ורננו שוכני⁹ עפר, ונשיאנו, הוא

כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם ישמיענו נפלאות וינהלנו

בדרך העולה בית אל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

(6) וה' יחיש... נפלאות: ראה אג"ק אדמו"ר הצמח צדק ח"א ע' שכא. אדמו"ר מהר"ש ע' א.

(7) יחיש: אולי י"ל שבוה נכללת ג"כ בקשה שיהיו במדריגת זכו, וכדו"ל: זכו אחישנה (סנה)

צח, א) – הערה במכתב כ"ד טבת תשכ"ב (אג"ק חכ"ב ע' צו).

(8) ישע"י כו, יט.

(9) שוכני עפר והוא בתוכם: להעיר מדו"ל שוכני עפר כו' שנעשה שכן לעפר בחייו (סוטה ה, א.

הובאה בשו"ע אדה"ז סקניו ס"ג). וידועה אגה"ק דאדה"ז, אשר כתב קרוב לזמן הסתלקותו: נפש

השפלה באמת לאמיתו כו'. – הערה שם.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (בבוקר – אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז דמקואות. אח"כ יאמר המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו' ויאדיר. בלחש – איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית – יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס עד"פ) בע"פ. ואם אין מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר. ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה – פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעד עצמו ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח – יקרא כל אחד פ"נ (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ – יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"נ, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"נ אח"כ בין דפי מאמר, קונטרס וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי – בו ביום) על מנת לקראותו על ציון שלו.

חמשה נרות .. (יסיים): ראה קונטרס ב' ניסן ה'תש"ח [סה"מ תש"ח ע' 146]², וה'תש"ט [סה"מ תש"ט ע' 74]³.

בלחש .. בתניא: כך נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ⁴.

2) ושם: כנגד נפש רוח נשמה חי' יחידה (משיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א). וראה שיחת י"ט כסלו תשי"א (תו"מ ח"ב ע' 125): בפעם הראשונה שראיתי שמדליקים חמש נרות בעת התפלה ביאָרצייט (וכן בשנת האבלות), כשהייתי אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר בפאָריו, שאלתי אצלו טעם הדבר, ולא השיב, ולאחר זמן אמר, שחמש הנרות הם כנגד חמש השמות שהנשמה נקראת בהם, נפש רוח נשמה חי' יחידה.

3) ושם: א) לימוד המשניות הוא אחר אמירת שיעור התהלים שאחר התפלה. ב) פרק כד דכלים ופרק ז' דמקואות לומדים אחר סיום תפלת ערבית, סיום תפלת היום וסיום תפלת מנחה – הן במשך כל האחד עשר חודש הן ביום היאָרצייט. ג) במשך ימי האבלות, ר"ל, לומדים בגלוי רק משנה אחת. ד) הדיוק הוא לסיים הפרקים אחרי התפלה.

4) ראה ר"ד ימי השבעה ה"שי"ת ס"ט (תו"מ ח"א ע' 6): בשנת האבלות [אחר אמו הרבנית הצדקנית מרת שטערנא שרה נ"ע], ל"ע, כשהי' הרבי מסיים: "רבי חנניא בן עקשיא כו", לפני קדיש דרבנן, הי' נוהג להשען על ידו ולומר משהו בלחש.

5) נדפס בסה"מ תשי" ע' 109 ואילך.

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

יונה בן חי' ברכה

חנה בת דאברושא

שטערנא שרה בת חנה

חי' מושקא בת חנה

ביילא בת חנה

מנחם מענדל בן חנה

יצחק בן חנה

מרדכי צבי בן חנה

חיים שניאור זלמן בן חנה

יעקב קאפיל בן חנה

פאיא חאסיא בת חנה

דבורה לאה בת חנה

Published and Copyright 2010 by

LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610 • Fax. (206) 666-1770

E-mail: info@lahak.org • Internet: http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

5771 • 2010

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

סדר ועימוד בתכנת „תג”. הפצה בארצות-הברית: (718) 735-4585

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

Tel. (718) 604-2610 Fax. (206) 666-1770

מכתב ב'

ב"ה, ראש חודש שבט, ה'תשי"א.
ברוקלין, נ.י.

אל אנ"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים
או השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע הכ"מ,
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט
הבע"ל, הוא יום היִאָרְצִיט של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, הנני בזה להציע:
בשבת קדש שלפני היִאָרְצִיט ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק – יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל
לא להוסיף על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה – בריצוי רוב המנין – או
על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היִאָרְצִיט, ונכון לחלק
שיתפלל אחד ערבית, שני – שחרית, שלישי – מנחה כדי לזכות בזה מספר
יותר גדול של אנ"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל – נר של שעוה.

הנני בזה: ראה ג"כ מכ' כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ע"ד היִאָרְצִיט הראשון של אביו
כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (חכמי ישראל בעש"ט ע' לג [ולאח"ז באגרות קודש אדמו"ר
מהוריי"צ ח"א ע' קלת]).

יקראו .. אבל לא להוסיף: הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בשם אביו. ועיין שו"ת
צ"צ חאו"ח סל"ה.

של שעוה: ר"ת ה'קיצו ו'רננו ש'וכני ע'פר.

המראה מקומות וכו' בהערות הממוספרות – ניתוספו ע"י המו"ל.
(1) יש לציין שגם במשך השנים שלאח"ז התייחס הרבי כו"כ פעמים להוראות שבמכתב זה ע"ד
סדר ההנהגה ביום ההילולא, וצוה לפרסמן כו'.

בס"ד.

פתח דבר

בעמדינו שלושים יום לפני יום הבהיר יו"ד שבט הבעל"ט, יום
מלאות שישים ואחד שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר, ויום הסתלקות-הילולא
של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע –

הננו מוציאים לאור את המאמרים שבהם נתבאר פרק הראשון
דהמשך באתי לגני ה'שי"ת (השייך לשנה זו (תשע"א), שבה לומדים פרק
הנ"ל, ומתחילים את כל ההמשך בפעם הרביעית): ד"ה באתי לגני, יו"ד
שבט, ה'תשי"א; ד"ה היושבת בגנים, ש"פ בשלח, י"ג שבט, ה'תשי"א;
ד"ה באתי לגני, דש"ק ומוצאי ש"ק, פ' בשלח, י"א שבט ה'תשל"א.

*

לתועלת הלומדים, בא בתחלת הקונטרס מברקים לקראת יו"ד שבט
ה'תשי"א; ה'תשל"א; פרק הראשון מהמשך באתי לגני ה'שי"ת (בהוספת
מ"מ ע"י המו"ל); ובסופו מכתבי כ"ק אדמו"ר לקראת יו"ד שבט
ה'תשי"א.

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו",
ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי
תצא".

ועד הנחות בלה"ק

יום הבהיר ה' טבת, ה'תשע"א (ופרצת),
שישים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
מאתיים וחמישים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל
ברוקלין, נ.י.

(1) לאחר שנשלמו ג"פ עשרים שנה – תשי"א-תש"ל, תשל"א-תש"נ, תנש"א-תש"ע –
המכוונים לעשרים הפרקים שבהמשך זה (תו"מ סה"מ באתי לגני ח"ב ע' תקצד ובשוה"ב ג.
וראה גם שם ח"א ע' vi. וש"פ).

אנ"ש ותלמידי התמימים, וכל הנוטלים חלק בדרכי החסידים והחסידות עמדו הכן כולכם, אתם נשיכם בניכם ובנותיהם, לקבל ברכת הוי' בשפעת חיים ופרנסה טובה ונחת מיוצאי חלציכם, אשר ישפיע השי"ת לכם ולנו על ידי התעוררות רחמים רבים ממקור הרחמים והחסדים האמיתים, ע"ד מכניסי רחמים, אשר יעורר כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בעל ההילולא, וברוכים תהיו בבני חייא ומזונא רויחא.

מנחם מענדל שניאורסאהן

**ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת יום ההילולא יו"ד שבט, ה'תשי"א**

ביום ההילולא דאזלינן מיני' עשירי בשבט גדול ביותר זכות בעל ההילולא צדיק עליון להמשיך ישועות ברכות והצלחות לכל המתעסקים במוסדותיו. בטח יתועדו לעורר רבים לתומ"צ לחזק מוסדותיו ותקנותיו להתקשר באילנא דחיי ולהתברך בכל המצטרך בגשם וברוח.
בברכה,

מנחם שניאורסאהן

**ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת יום ההילולא יו"ד שבט, ה'תשל"א**

התועדויות פעילות וכן בשבת וכפרשתנו ביד רמה ובשירה ובשיר.
בברכה,

מנחם שניאורסאהן

מכתבים הכלליים ליום היוֹרְצִיִּים

מכתב א'

ב"ה, ראש חודש שבט, ה'תשי"א.

ברוקלין, נ.י.

אל אנ"ש, תלמידי התמימים וכל הקרובים
לחסידות וחסידים די בכל אתר ואתר,

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

לקראת בא יום הגדול והקדוש הוא יום עשירי בשבט, יום הילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ – הנני לעורר אודות מאמרו שנתן להדפיס ליום ההסתלקות, הוא ד"ה באתי לגני – יו"ד שבט תשי"א,

אשר בטח תלמדו אותו בליל ויום ההילולא.

ובלשון נשיאנו במכתביו (קונטרס ג', קונט' לו'):

מסוגל הוא היום הזה להתקשר בעץ החיים, אשר כאו"א מאנ"ש יזכה שיאיר עליו ועל כל ב"ב שיחיו זכות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, אשר מסר ונתן נפשו הק' עלינו להדריכנו במעגלי צדיקי יסוד עולם הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להושע בבני חייא ומזונא רויחא.

אנ"ש ותלמידי התמימים יחיו, התעוררו ובאו לחצרות ה', בבתי כנסיות ובתי מדרשות, אל התפלה ואל למודי השיעורים ברבים, והתועדו באהבת רעים לחזק את הלמודים בתמיכת לומדי תורה ועוסקים בעבודת השי"ת.

פרק הראשון מהמשך באתי לגני ה'שית

בס"ד, ש"פ בא יו"ד שבט, ה'תשי"א

יאצ"ט כבוד אמו זקנתו הרבנית הצדקנית מרת רבקה נ"ע זי"ע

באתי לגני אחותי כלה², ואיתא במדרש רבה (במקומו³) לגן אין כתיב כאן אלא לגני לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה⁴, ועל ידי חטא עץ הדעת נסתלקה השכינה מארץ לרקיע, וע"י חטא קין ואנוש נסתלקה השכינה מרקיע א' לב' וג', ואח"כ בדור המבול נסתלקה מרקיע ג' לד', וכדאיתא במד"ר⁵ ע"פ⁶ וישמע את קול הוי' אלקים מתהלך בגן א"ר אבא מהלך אין כתיב כאן אלא מתהלך, קפיץ ואזיל קפיץ ואזיל, ואח"כ עמדו שבעה צדיקים והורידו את השכינה למטה, אברהם זכה והוריד את השכינה מרקיע ז' לו', ויצחק מו' לה', עד כי משה שהוא השביעי (וכל השביעין* חביבין) הורידו למטה בארץ.

וכל השביעין: ויקרא רבה פכ"ט, יא. — ראה ג"כ סד"ה החודש הזה ש"ת [סה"מ ה'ש"ת ע' 29].

- 1) המשך באתי לגני ה'שית נדפס בקונט' עדי-עו (סה"מ ה'שית ע' 111 ואילך) עם מראי מקומות והערות מכ"ק אדמו"ר. בהוצאה זו ניתוספו ע"י המו"ל מראי מקומות לפסוקים, מחז"ל וכו' (בהערות הממוספרות).
- 2) ההמשך הוא ד"ה ויהי בעצם היום הזה וד"ה ויאמר גו' מה תצעק אלי תרפ"ג (סה"מ תרפ"ג ס"ע קעו ואילך) — בשינוי התחלה וסיום.
- 3) פ"א-י — מיוסדים על ד"ה באתי לגני תרנ"ח (סה"מ תרנ"ח ע' רח ואילך)*. פ"א-כ — מיוסדים על ד"ה בעצם היום הזה פר"ת (סה"מ פר"ת ע' רמא ואילך)*.*
- 4) שיר השירים ה, א.
- 5) שהש"ר עה"פ.
- 6) ראה גם ב"ר פ"ט, ז. במדב"ר פ"ג, ב.
- 7) ב"ר, במדב"ר ושהש"ר שם.
- 8) בראשית ג, ח (ושם: וישמעו).

(* שמיוסד על ד"ה שתי ידות תרל"ג (סה"מ תרל"ג ח"א ע' קנ ואילך). ד"ה הנ"ל באוה"ת תרומה ע' א'תקיג ואילך).

עוד מאמרים שמיוסדים על ד"ה הנ"ל תרנ"ח: ד"ה והבריח התיכון תרצ"א (סה"מ תרצ"א ע' קצו ואילך). ד"ה באתי לגני תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט ע' 127 ואילך).

(**) שמיוסד על ד"ה כי תצא תרל"א. ועם הוספות — ד"ה הנ"ל תרמ"ו (סה"מ תרמ"ו ע' כח ואילך). תרס"ה (סה"מ תרס"ה ס"ע שיט ואילך).

1) קונטרס ג': סה"מ קונטרסים ח"א ע' 76. ולאח"ז באג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' קסו (המור"2).

2) קונטרס לו': סה"מ קונטרסים ח"ב שצז, ב. ולאח"ז באג"ק שם ח"ד ס"ע רעח ואילך (המור"2).

הוא בנוגע להתיקון דמיעוט הירח ודשבירת הכלים ועד לצמצום הראשון, שהצמצום לא יסתיר, ויתירה מזה, שהצמצום עצמו יאיר. ועי"ז יהי' עוה"ז הגשמי כלי לגילוי אלקות, כמ"ש¹²³ ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר, שגם בשר הגשמי יהי' כלי להגילוי, הן להגילוי דכבוד הוי' (מקיף) והן להגילוי דפי הוי' (פנימי)¹²⁴. וזהו שארז"ל¹²⁵ העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתי', דהגם שעולם הבא קאי על זמן התחי' שאז יהיו נשמות בגופים¹²⁶ ומ"מ לא יצטרכו לאכילה ושתי', כי גוף הגשמי יהי' ניזון מזיו השכינה¹²⁷. ויתירה מזה, שלע"ל יהי' הגוף למעלה גם מהנשמה, שלכן תהי' הנשמה ניזונית מן הגוף¹²⁸.

וכל זה נעשה ע"י מעשינו ועבודתינו עכשיו (כנ"ל), ובפרט ע"י עבודת התשובה, והבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין¹²⁹, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, דמהענינים שיתחדשו בביאת המשיח הוא שמשיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא¹³⁰, והקיצו ורננו שוכני עפר¹³¹ ובעל ההילולא בתוכם, ויוליכנו קוממיות לארצנו בקרוב ממש.

ועיקר גילוי אלקות הי' בבית המקדש, דכתיב⁷ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד ואחד⁸, וזהו צדיקים יירשו ארץ וישכנו לעד עליה⁹, דצדיקים יירשו ארץ שהוא ג"ע, מפני מה לפי שהם משכינים (היינו ממשכינים¹⁰) בחינת שוכן עד* מרום וקדוש¹¹, שיהי' בגילוי למטה. וזהו באתי לגני לגנוני למקום שהי' עיקרו בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה. והענין הוא דהנה תכלית הכוונה בכריאת והתהוות העולמות, דנתאוה¹² הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים¹³, שיהי' גילוי אלקות למטה ע"י עבודת האדם, ע"י אתכפיא ואתהפכא, דנשמה תרד למטה להתלבש בגוף ונה"ב, והם יעלימו ויסתירו על אור הנשמה, ובכ"ז תפעול הנשמה בירור וזיכוך הגוף ונה"ב, וגם חלקו בעולם. וזהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך כאו"א, והוא ע"י העבודה בעבודת הבירורים בבחינת אתכפיא ואתהפכא, וכמאמר כד* אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין. והנה מ"ש בכולהו עלמין, הכוונה על מדריגת האור דהוא בכולהו עלמין בשוה, והיינו אור הסובב כל עלמין שמאיר בכל העולמות בשוה, דבעולמות הרי יש חילוקי מדריגות, דאינו דומה עולמות עליונים לעולמות תחתונים, דבעולמות העליונים מאיר האור בגילוי, ובעולמות התחתונים האור אינו מאיר בגילוי כ"כ, ויש שהאור בא בבחינת העלם והסתר, ויש בזה חילוקי מדריגות, וכמ"ש¹⁴ אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואיתא במדרש* נטה ימינו וברא שמים ונטה שמאלו וברא ארץ, וידוע דיד ימין מורה על האור

שוכן עד: להעיר בענין עד מוזכ"ב ר"פ וארא ובביאורי הזהר שם [לז, ד ואילך]. לקו"ת ד"ה אלה פקודי פ"ו וביאורו פ"ד [ד, ד ואילך. ז, ב ואילך].
וכמאמר כד: ראה תניא פכ"ז [לז, א ואילך]. לקו"ת ר"פ פקודי [ג, א]. שם פ' חוקת ד"ה על כן יאמרו פ"ב [סה, ב ואילך].
ואיתא במדרש: ראה פדרי"א פי"ח. זח"ב כ, א. לו, א. פה, ב.

(123) ישעי' מ, ה.
(124) המשך תער"ב ח"ב ע' תקל.
(125) ברכות יז, א.
(126) כדעת הרמב"ן בשער הגמול בסופו (בהוצאת שאוועל — ע' שט). וכ"ה ההכרעה בתורת החסידות — ראה לקו"ת צו טו, ג. דרושים לשבת שובה סה, סע"ד. שהמ"צ להצ"צ מצות ציצית (דרמ"צ יד, ב). ובאוה"ת חוקת (ס"ע תתט. שם כרך ה ע' א'תרלז) כתב, שאדה"ז בהדרושים מזכיר רק דעת הרמב"ן.
(127) המשך וככה תרל"ז פצ"א-ב. המשך תער"ב שם ע' תקלא. סה"מ תרח"ץ ע' ריט. ובכ"מ.
(128) המשך וככה וסה"מ תרח"ץ שם.
(129) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.
(130) הובא בלקו"ת דרושים לשמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. ובהנסמן במאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ג ע' אקכט. וראה זח"ג קנג, ב.
(131) ישעי' כו, יט.

(7) תרומה כה, ח.
(8) הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם ("שמעתי לומדים"). של"ה סט, א. א. חלק תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 173 הערה 45.
(9) תהלים לז, כט. מדרשים שבהערה 5.
(10) ראה מהרז"ו לבר"ר שם. מתנות כהונה ומהרז"ו לבמדב"ר שם.
(11) תפלת שחרית לשבת ויו"ט. בשהש"ר שם: שוכן עד וקדוש שמו (ישעי' נו, טו).
(12) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו. ובכ"מ.
(13) ראה לקו"ת פקודי ג, א ואילך.
(14) ישעי' מח, יג. וראה גם תו"א וארא נו, ב. לקו"ת נשא כא, ב ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' שמש.

והגילוי יותר, וזהו וימינו טפחה שמים, דשמים הכוונה עולמות העליונים שם הגילוי בבחינת ימין שהוא גילוי האור, והאור עצמו הוא בבחינת גילוי, וארץ הכוונה עולמות התחתונים הם מבחינת שמאל שאין האור בגילוי כ"כ, וגם האור עצמו בא בבחינת העלם והסתר, כידוע ההפרש בד' עולמות, דכתיב¹⁵ כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו שהם ד' עולמות אבי"ע, בזה האור אינו כמו שהוא באצילות, כמו שהוא בבי"ע, דאצילות הוא* בבחינת גילוי ההעלם, ואצילות מלשון אצלו וסמוך¹⁶, וכן פי' אצילות מלשון הצלה¹⁷ והפרשה¹⁸, דאצילות ע"ה¹⁸ בחינת עולם¹⁹, אבל בכללותו הוא בכלל עולמות האין סוף, משא"כ בריאה שהוא התחלת המציאות בבחינת יש מאין. וזהו כל הנקרא בשמי ולכבודי, דשמי וכבודי הוא המיוחד בי עדיין, שקאי על עולם האצילות שהוא עולם היחוד וההתכללות, שהאור שם בתכלית הגילוי, דאינו דומה כלל לכמו שהוא בעולמות בי"ע, ובבי"ע עצמן יש חילוקי מדריגות בהגילוי אורות כמו²⁰ בעולם הבריאה, ועולם היצירה ועשי', אמנם כ"ז הוא בהאור שבא להחיות את העולמות בבחינת ממלא כל עלמין, אבל בהאור שהוא למעלה משייכות אל העולמות, והוא בחינת אור הסוכ"ע, שבא בבחינת סובב ומקיף לעולמות, הרי מאיר בכל העולמות בשוה. וזהו בכולהו עלמין, והיינו שאור זה הנה אופן המשכתו הוא בכל העולמות בשוה. אמנם בכדי להמשיך אור זה בכולהו עלמין, הוא ע"י העבודה בעבודת הבירורים בבחינת אתכפיא ואתהפכא דוקא, וזהו כד אתכפיא סט"א, כאשר פועל בעבודתו להיות אתכפיא סט"א ואתהפכא חשוכא לנהורא²¹, הנה יתרון האור הוא מהחושך דוקא²², והיינו דכאשר החושך נהפך לאור²³, הנה נעשה יתרון האור, שהאור מאיר בגילוי עד אשר יאיר למטה ממש,

דאצילות הוא: ראה בכ"ז תו"א פ' בראשית ביאור לד"ה כי כאשר השמים [ג, א]. שם ר"פ יורא [יד, א]. ביאור דואלה המשפטים [עו, ב] ועוד.

(15) ישע"י מג, ז.

(16) ראה פרדס שער טז (שער אבי"ע) פ"א.

(17) אוצ"ל: האצלה.

(18) = עם היותו.

(19) ראה גם סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקו.

(20) = כמו שהוא.

(21) ראה זח"א ד, א.

(22) ע"פ קהלת ב, יג.

(23) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' אישטו ואילך. ע' אישמה.

ונהפך מן הקצה אל הקצה, היא מצד עצמו¹¹⁸. ויש לומר, דענין זה מרומז בתורת הבעש"ט עה"פ ויהי ערב ויהי בוקר גו' (שהובאה לעיל סעיף ז), שמבאר שם [בהמשך להביאור בענין איני יודע באיזה מהן חפץ] מה שאמר דוד המלך⁶⁹ חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, חשבתי דרכי הוא שדוד הי' חושב בדרכיו הגשמיים (כמבואר שם הטעם על זה), ואשיבה רגלי גו' — אשובה להרגיל (רגלי מלשון הרגל) אל עדותיך. ויש לומר, דענינו של דוד הוא שהקים עולה של תשובה¹¹⁹. ובתורה הנ"ל דהבעש"ט מרמז שתי המעלות שבבע"ת. אשובה להרגיל — שינוי הרגילות, אתכפיא, וביאור הענין דאיני יודע באיזה מהן חפץ — ענין הבחירה והעבודה בכח עצמו (כנ"ל סעיף ז), אתהפכא.

וזהו שהמשכת עיקר שכינה למטה לאחר הסילוק היא נעלית יותר מכמו שהיתה בתחלת הבריאה, כי ההמשכה לאחרי הסילוק שע"י חטא עה"ד והחטאים שלאחריו היא דוגמת ענין התשובה. והיתרון שנתחדש בהמשכה שלאחרי הסילוק הוא בשני הענינים (כנ"ל סוף סעיף ה), הן בהמשכת הגילוי דלמעלה — כי המשכת הגילוי עכשיו היא ע"י העבודה דאתכפיא [ואתהפכא], והן בנוגע להתחתונים — כי העבודה עכשיו היא עבודה בכח עצמו [דזה שע"י הצמצום נתחדש ענין העבודה בכח עצמו הוא בעיקר לאחרי חטא עה"ד], וע"י העבודה בכח עצמו שהיא דוגמת הענין דאתהפכא, ובפרט ע"י העבודה דאתהפכא ממש, נעשה העולם כלי להגילוי.

(יד) **וע"י** מעשינו ועבודתינו¹²⁰ [דמעשינו הוא קיום התומ"צ כפי הטבע, ועבודתינו היא היגיעה בתומ"צ נגד הטבע (אתכפיא)¹²¹. ויש לומר, שבמעשינו נכלל גם שע"י היגיעה נעשה זה הטבע שלו (אתהפכא)], ובפרט בזמן הגלות¹²⁰, מתקנים הירידה שהיתה ע"י חטא עה"ד, ועד שיהי' נרגש בגילוי שהירידה היא רק בשביל העלי', ועד"ז הוא בכל החטאים [שנשתלשלו מחטא עה"ד], שע"י התשובה נהפכים לזכיות. ויש לומר שעד"ז הוא בנוגע למיתה שבאה ע"י חטא עה"ד, שלע"ל יתהפך לחיים. וכמבואר בכ"מ¹²² דענין תחיית המתים הוא שהמת יהי' חי. ועד"ז

(118) ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 63 ואילך.

(119) מו"ק טז, ב. ע"ז ה, א.

(120) ראה תניא רפ"ז.

(121) ראה לקוטי לוי"צ לתניא שם (ע' טו), שמציין לאגה"ק סי"ב (ק"ח, א ואילך). וראה בארוכה תו"מ סה"מ מנחם-אב ע' קפח ואילך.

(122) ראה סה"מ עת"ר ע' ק [דתחה"מ הוא מעצמות אוא"ס דשם מות וחיים שוים ומשום זה יכול גם המת לחיות]. וראה עד"ז סה"מ ה'תשא ע' 48.

והיינו שנמשך האור באופן כזה, אשר אופן המשכתו הוא בכל העולמות בשווה. וזהו כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, בחינת האור, שנמשך* אור הסובב כל עלמין שאופן המשכתו בבחי' סובב ומקיף בכל העולמות בשוה, וא"כ מאיר גם למטה כמו"ש למעלה. וזהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד ע"י העבודה דבחינת אתכפיא ואתהפכא חשוכא לנהורא, הנה נעשה עי"ז יתרון האור, דאסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין שמאיר ומתגלה אור הסובב.

קיצור. עיקר שכינה בתחתונים. יבאר דכוונת בריאת העולמות שיהי' דירה בתחתונים, ונעשה ע"י אתכפיא ואתהפכא שממשיך אור הסובב, שזהו בכולהו עלמין בשוה.

הזהר מדבר בהמשכת הגילוי דלמעלה (אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, המשכת אור הסובב), וזה נעשה ע"י אתכפיא, ע"י שהאדם עושה נגד טבעו ורצונו (כנ"ל סעיף יו"ד), אבל בכדי שיהי' דירה בתחתונים, דענין דירה בתחתונים הוא שהגילוי שנמשך בתחתונים יהי' גם מצד ענינם דהתחתונים, שיהיו כלים לזה (כנ"ל סעיף ב), זה נעשה ע"י אתכפיא ואתהפכא.

וצריך להבין, דמבואר בהמאמר בענין המעלה דאתהפכא, שיתרון האור הוא מן החושך דוקא, דע"י שהחושך נהפך לאור נעשה יתרון האור. דמזה מובן, שהמעלה דאתהפכא היא לא רק בנוגע להתחתון (שע"י העבודה דאתהפכא נעשה כלי), אלא שע"י אתהפכא נעשה גם יתרון בההמשכה (יתרון האור). ובמאמר הזהר שמביא נאמר כד אתכפיא סט"א כו'. ויש לומר, דההמשכה שע"י אתכפיא היא גילוי, אלא שהגילוי הוא למעלה משייכות לעולמות. [דע"י שהאדם עושה כנגד טבעו, המשכת הגילוי היא לא כפי הטבע שלו, וגם האור שלמעלה משייכות לעולמות (אסתלק) נמשך בגילוי בעולם]. והעבודה דאתהפכא מגעת במקום שלמעלה מגילוי [כי זה שהחושך נהפך לאור הוא מצד העצמות שאור וחושך שוים לגבי'. וגם, לפי שע"י אתהפכא נעשה התחתון כלי (כנ"ל), שע"י נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים, כוונת העצמות], ועי"ז נעשה יתרון גם בהאור והגילוי שנמשך משם. ולכן צריכים להיות שני הענינים, אתכפיא ואתהפכא, כי בתחלה צ"ל המשכת הגילויים ע"י אתכפיא, וע"י אתהפכא שלאחרי אתכפיא, נעשה התחתון כלי להגילוי, ונעשה יתרון גם בהגילוי שהמשכתו היא ממקום שלמעלה מגילוי.

(ג) **והנה** שני ענינים הנ"ל הם בעיקר בבעל תשובה. דנוסף לזה שהבעל תשובה קורא ושונה יותר מטבעו ורגילותו כמובא לעיל (סעיף יו"ד) מדרושי אדמו"ר מהר"ש, הבעלי תשובה כובשים את יצרם יותר מצדיקים¹¹⁵. ועד"ז הוא בהעבודה דאתהפכא¹¹⁶. כי עיקר המעלה דאתהפכא חשוכא לנהורא היא כשהפיכת החושך לאור היא לא מצד האור אלא שהחושך מצד עצמו נהפך לאור¹¹⁷, וענין זה הוא בעיקר בבעל תשובה. דבצדיקים, גם העבודה דאתהפכא שלהם היא ע"י שמרגישים אלקות, גילוי מלמעלה, והאתהפכא דבעל תשובה, שמתנה

115 רמב"ם ה' תשובה פ"ז ה"ד.

116 דנוסף לזה שע"י תשובה מאהבה (שלימות התשובה) זדונות נהפכים לזכיות (יומא פו, ב) — גם העבודה דאתהפכא היא בעיקר בבעלי תשובה.

117 וכהלשון בהמשך דההילולא פרק ה' דהחושך עצמו יאיר.

אסתלק... שנמשך: נק' המשכה זו בזהר ל' אסתלק... שהוא בחי' גילוי אור הסוכ"ע כו' בבחי' רוממות (תו"א ס"פ ויקהל [פט, ד] עיי"ש).

(הבל"ג) הוא יכול להיות בגילוי ממש שיורגש גם בהעולמות. דאור הגבול, כיון שבו פעל הצמצום שהגילוי שלו בעולמות יהי לפי ערך העולמות, לכן, קשה כביכול¹¹¹ שיתגלה בעולמות כמו שהוא בשרשו לפני הצמצום, כי שני ענינים אלה (פעולת הצמצום שהיתה בו, והגילוי שלא כפי הסדר שנקבע ע"י הצמצום) הם שני הפכים. משא"כ אור הבל"ג, כיון שלגבי לא היתה פעולת הצמצום, בכדי שיהי בגילוי שלא כפי הסדר שנקבע ע"י הצמצום (היינו שהגילוי שלו יהי באופן שיורגש גם בהעולמות), אין זה דבר קשה¹¹².

והנה בהמשך הנ"ל, החילוק שבין אור הגבול ואור הבל"ג הוא בנוגע להמשכת וגילוי האור. דהמשכת גילוי אור הגבול כמו שהוא בשרשו הוא קשה, משא"כ המשכת גילוי אור הבל"ג. ויש לומר, שעד"ז הוא גם בנוגע לזה שהעולם מקבל גילוי שאינו בערכו. דבנוגע לגילוי אור הבל"ג, אפשר שהגילוי שלו בעולמות יהי מצד זה שהאור הוא בל"ג, הגם שהעולמות (מצד ענינם) אינם כלים להגילוי. והדיוק איך אפשר שהעולם יקבל גילוי שאינו בערכו הוא (בעיקר) בנוגע לגילוי אור הגבול. דכיון שבאור זה פעל הצמצום שהגילוי שלו בעולמות יהי לפי"ע העולמות, צריך להבין, איך אפשר שהעולם יקבל אור שאינו בערכו.

והענין הוא, כמבואר בהמשך הנ"ל¹¹³, שעל ידי העבודה דאתהפכא חשוכא לנהורא מהפכים את חושך הצמצום לאור, ועי"ז נעשים העולמות (שנתהוו מהצמצום) כלים לגילוי אור נעלה יותר, הן בנוגע לגילוי אור הגבול¹¹⁴ והן בנוגע לגילוי אור הבל"ג, וגם גילוי אור הבל"ג מאיר בהם בפנימיות.

יב) ועפ"ז יש לבאר מ"ש בהמאמר שעשיית הדירה בתחתונים היא ע"י אתכפיא ואתהפכא כמאמר כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, דבמאמר הזהר שמביא נאמר כד אתכפיא סט"א ובהמאמר אומר אתכפיא ואתהפכא. וי"ל הביאור בזה, דבמאמר

111 וע"ד המבואר בכ"מ בענין קשה לזווגן כקריעת ים סוף (סוטה ב, א. ויש"נ) כי בקרי"ס התאחדו שני הפכים (המשך תער"ב שם ע' תתקכח).
112 והמבואר שם שמצד הגילוי דאור"ס מתבטל העולם ממציאותו (כשאינו כלי להגילוי) — הרי אור"ס אינו מוגבל ח"ו גם בענין זה. וכמו במתן תורה "שהי גילוי אור"ס ממש למטה (וירד הוי"ע על הר סיני) והמטה הי' במקומו שלא הי' בו שום הזדככות" ואעפ"כ לא נתבטל ונשאר במציאותו" כי "לגבי א"ס אין שום דבר מונע ומעכב" (המשך הנ"ל ע' תתקלא).
113 ע' תתקלב.
114 ראה המשך תער"ב שם ע' תתקצא.

בס"ד, יו"ד שבט, תשי"א*

כותב כ"ק מו"ח אדמו"ר, במאמרו ליום הסתלקותו, יו"ד שבט השי"ת:
באתי לגני אחותי כלה², ואיתא במד"ר (במקומו³) לגן אין כתיב כאן אלא לגני, לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחילה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה. עכ"ל. ולהבין דיוק הלשון עיקר שכינה, הנה בפני שכינה מבאר כ"ק אדמו"ר הזקן⁴ שנק' שכינה ע"ש ששוכנת ומתלבשת, מלשון ושכנתי בתוכם⁴, שהוא ראשית התגלות אור"ס. והנה ממה שכותב⁵ שראשית התגלות אור"ס נק' בשם שכינה, מובן מזה שענין שכינה הוא למעלה מעלה מאצי"ג⁶, גם בבחי' האור שלפני הצמצום, שהרי ראשית ההתגלות הוא באור א"ס שלפני הצמצום, וכמוש"כ כ"ק אדמו"ר האמצעי⁷ כי הארת הקו וחוט לגבי עצמיות אור"ס נק' בשם שכינה. כי ענין שכינה הוא בכל מקום לפי ענינו. לגבי אצי' הנה המל' נק' בשם שכינה. וגם בזה מה שמל' דאצי' נק' שכינה מבאר כ"ק אדמו"ר הצמח צדק⁸ שזהו דוקא כמו שנעשית בחי' עתיק לעולם הבריאה, אבל בהיותה באצי' היא מיוחדת עמהם (עם הספירות דאצי') ולא שייך לשון שכינה. ומ"מ אי"ז סותר למ"ש לעיל שהקו נק' בשם שכינה, כי שכינה שנאמר בדרז"ל היינו מל' דאצי', ואף גם זאת רק כשנעשית בחי' עתיק לבריאה דוקא, אבל בשרשה, היינו כמו שהוא לגבי אור"ס, הנה גם הקו נק' בשם שכינה. ואחד הטעמים מה שהקו נק' בשם שכינה לגבי אור"ס,

א) בתניא פמ"א ופנ"ב.

ב) בכיבור ע"פ הוי"ע לי בעזורי (הובא בד"ה וככה הגדול [תרג"ל] פכ"ז) נדפס באוה"ת האזינו ע' איתתכה⁶.

ג) בלקו"ת שה"ש ביאור דשחורה אני רפ"ב [ח, ב].

* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א וי"ל בשעתו "רא" ניטן, היתשי"א", והואיל להוסיף בו ציונים והערות. בהוצאה זו ניתוספו ע"י המו"ל מראי מקומות לפסוקים מחז"ל וכו' (בהערות הממוספרות).

המאמר מיוסד בעיקרו על הפרק הראשון מד"ה באתי לגני השי"ת.

1) רד"ה באתי לגני השי"ת (סה"מ השי"ת ע' 111).

2) שה"ש ה, א.

3) שהש"ר עה"פ.

4) תרומה כה, ח.

5) בתניא פנ"ב שם.

6) ובשינויים — מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ד ע' רלה. וראה גם ביאורי הזהר להצ"צ ח"ב ע' תתיט ואילך. סה"מ תרנ"ז ע' קצט ואילך. עטר"ת ס"ע ק ואילך.

כן נתעורר אצלו ית' [נכמ"ש¹⁰⁶ ה' צלך, שה' הוא כמו הצל שלך¹⁰⁷]. ולכן, ע"י שהאדם כופה את עצמו לעשות כנגד רצונו וטבעו, המשכת הגילויים דלמעלה היא לא כפי הטבע שלהם. שגם האור שהגילוי שלו מצד "טבעו" הוא לפני הצמצום (למעלה מעולמות), מאיר בעולם, ויתירה מזו, שגם האור שמצד "טבעו" הוא למעלה מגילוי (גם מגילוי לפני הצמצום) נמשך בגילוי בעולם.

יא) והנה ענין הנ"ל הוא ביאור על זה שהגילויים נמשכים בעולם. אבל צריך להבין איך יכול העולם לקבל גילויים נעלים שלמעלה ממנו באין ערוך ולא יתבטל ממציאיותו. וביותר אינו מובן, דמציאיות העולמות וגילוי האור שלפני הצמצום (גם גילוי האור שהי' ממלא מקום החלל) הם שני הפכים, כמובן מזה שההתהוות דמציאיות העולמות היא דוקא מסילוק האור, ואיך יכולים הם לקבל גילוי האור שקודם הצמצום.

והנה אף שהאור שלא האיר גם לפני הצמצום הוא אור נעלה יותר מהאור שהי' ממלא מקום החלל, מ"מ, דיוק הנ"ל [דהצמצום שממנו נתהוו העולמות וגילוי האור שקודם הצמצום הם שני הפכים], הוא בעיקר בנוגע להאור שהי' ממלא מקום החלל. וכמו שמבאר אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בהמשך תער"ב¹⁰⁸ החילוק בין פעולת הצמצום באור הגבול (שרש הממלא) ופעולת הצמצום באור הבל"ג (שרש הסובב), דפעולת הצמצום באור הגבול היא בהאור עצמו, שע"י הצמצום בא במדה וגבול, ופעולת הצמצום באור הבל"ג היא (לא בהאור עצמו, אלא) שלא יאיר במקום החלל. וזהו שההתעלמות דאור הבל"ג היא (לא שנתעלם תוך העלם הצמצום, אלא) שנתעלם ונכלל במקורו, דענין ההתעלמות במקורו הוא זה שאינו מאיר במקום החלל, אבל בהאור עצמו לא נעשה שינוי [וע"ד המבואר במק"א¹⁰⁹ דבאור הבל"ג לא הי' צמצום ממש ורק נגע בו הצמצום]. ויתירה מזו, שגם פעולה זו באור הבל"ג שאינו מאיר בגילוי במקום החלל, הוא רק בנוגע להעולמות (שאינו נרגש בהם), ולא בנוגע להאור. ושני ענינים בזה. שבידיעתו ית', גם עכשיו (לאחרי הצמצום) הוא מאיר במקום החלל בגילוי ממש, כמבואר בכ"מ¹¹⁰. ויתירה מזו, דכיון שלגבי אור הבל"ג אין הצמצום מעלים, הרי מצד האור

כתב כ"ק אדמו"ר מהר"ש (שי) לפי שהקו כוונת המשכתו בשביל שיתלבש בעולמות ונש"י, ולכן הנה גם בראשיתו נק' בשם שכינה. ולמעלה יותר שכינה בשרשו הראשון למעלה מהצמצום, מבאר כ"ק אדמו"ר נ"ע (שהי' שגילוי האור כמו שהוא לפה"צ, נק' בשם שכינה. שבכללות האור שלפני הצמצום יש בו ג' מדרגות, עצם האור והתפשטות האור, ובהתפשטות האור ב' מדרגות גילוי האור כמו שהוא לעצמו שזהו מקור אור הסובב, וגילוי האור לעצמו השייך להעולמות שזהו מקור אור הממלא, וגילוי האור הזה נק' בשם שכינה. ואף שהוא לפני הצמצום וא"א שהי' מקור לעולמות, שלכן הוצרך להיות הצמצום, וצמצום הראשון שהוא בבחי' סילוק דוקא, מ"מ נק' בשם שכינה. וזהו דיוק הלשון עיקר שכינה בתחתונים היתה, היינו שגילוי השכינה בתחתונים, הוא לא השכינה כמו שהוא לגבי אצ"י, היינו מל', גם לא כמו שהוא לגבי אוא"ס, היינו הקו, כ"א עיקר ופנימיות השכינה היתה בתחתונים דוקא, כי האור¹¹¹ שנתלבש בעולמות ה"ה בא בסדר והדרגה. ולמעלה מאיר בגילוי יותר, וכל מה שנמשך ומשתלשל מתמעט האור. וכן הוא בכלל באור דסדר השתלשלות. ואף שקודם החטא הי' גם למטה האור בגילוי, מ"מ הי' גם אז גילוי האור יותר למעלה. וכמארז"ל¹¹² נטה ימינו וברא שמים נטה שמאלו וברא ארץ. אלא הכוונה על האור שלמעלה מעולמות, עיקר שכינה.

ב) והנה זה דעיקר שכינה בתחתונים היתה, מבואר מהמדרש דתחתונים קאי על עוה"ז הגשמי, וכמו שמבאר דע"י חטא עה"ד נסתלקה השכינה מארץ לרקיע, וע"י מתן תורה על הר סיני באתי לגני לגנוני. ועיקר הסילוק שנעשה ע"י החטא הוא בחטא עה"ד דוקא. וכמו שבענין החטא, הרי עיקר החטאים הי' חטא עה"ד, שהרי ע"י חטא עה"ד הי' נתינת מקום לשאר החטאים, וחטא עה"ד הי' סיבה וגורם להחטאים דקין ואנוש וכו', כמו"כ הוא בפעולת החטא, דהסילוק שנעשה ע"י החטא הנה עיקר הסילוק הוא מה שנסתלק ע"י חטא עה"ד מעוה"ז התחתון דוקא דכשם שעיקר שכינה בתחתונים הוא בעוה"ז דוקא, הנה כמו"כ הוא בהסילוק דעיקר הסילוק הוא מה שנסתלקה מהארץ דוקא, שזה נעשה

(ד) בד"ה וככה שם.

(ה) המשך רס"ו ד"ה קדש ישראל [ע' תקטז ואילך]. ועייג"כ ד"ה וידבר אלקים אכה"ד תרצ"ט [סה"מ תרצ"ט ע' 175].

(ו) בארוכה בד"ה איכה פ' דברים, עת"ר [סה"מ עת"ר ע' רטו].

(ז) ראה פדר"א פ"ח. זח"א ל, א. זח"ב כ, א. לז, א. פה, ב.

(7) והוא מיוסד על ד"ה וידבר אלקים תרס"ט (סה"מ תרס"ט ע' קסא).

(106) תהלים קכא, ה.

(107) תר"א מקץ לו, ג (הובא באוה"ת לתהלים שם ע' שנט).

(108) ח"ב ע' תקכז ואילך. וראה שם ס"ע תקלד ואילך.

(109) ראה סה"מ תרמ"ג ע' פ. המשך תרס"ו ע' קצד. ובכ"מ.

(110) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תקפח. שם ע' תקצב. סה"מ ה'תש"ד ע' 226. ועוד.

ע"י חטא עה"ד, שע"ז נסתלקה השכינה מארץ לרקייע, וזהו ג"כ הטעם שאינו מצרף (בהמאמר) חטא עה"ד עם החטאים דקין ואנוש וחושב זה בפ"ע, לפי שבהחטאים דקין ואנוש נסתלקה השכינה מרקייע לרקייע, מה שאין כן בחטא עה"ד שנסתלקה מארץ לרקייע, שלבד זאת שהסילוק מהארץ, זה בעיקר נוגע לנו, הנה זהו גם עיקר ענין הסילוק.

(וממשיך במאמר) ואח"כ עמדו ז' צדיקים והורידו את השכינה למטה, אברהם זכה והוריד את השכינה מרקייע ז' לו' כו' (ומקצר בזה ומסיים) עד כי משה שהוא השביעי (וכל השביעין חביבין) הורידו למטה בארץ. דעיקר ענין ההמשכה הוא ע"י משה, שהרי משה דוקא הורידו למטה בארץ, דכשם שבענין הסילוק מלמטלמ"ע הרי העיקר הוא בחטא עה"ד שנסתלק מהארץ כנ"ל, הנה כמו"כ הוא בענין ההמשכה מלמעלה למטה, עיקר ענין ההמשכה הוא למטה בארץ דוקא, דלבד זאת שההמשכה למטה בעיקר נוגע לנו, הנה זהו גם עיקר ענין ההמשכה. וזה נעשה ע"י משה דוקא. והטעם לזה מבאר בהמאמר במוסגר, כי כל השביעין חביבין.

ג) והנה מלשון רז"ל וכל השביעין חביבין ולא כל החביבין שביעין, מוכח מזה שעיקר המעלה הוא זה שהוא שביעי, ומפני זה שהוא שביעי מצד זה הוא חביבותו, היינו שחביבותו אינו מצד ענין התלוי בבחירתו רצונו ועבודתו, כ"א בזה שהוא שביעי, שזה בא מצד התולדה, ובכ"ז הנה כל השביעין חביבין. ולכן זכה משה שניתנה תורה על ידו. והנה ביאר כ"ק מו"ח אדמו"ר (בתחילת בואו לאמריקה) ז" שגם בענין דהשביעין חביבין ניכר מעלת הראשון, שהרי כל ענין שביעי הוא שהוא שביעי לראשון. וביאר אז מעלתו של הראשון שזהו אברהם אבינו, מפני עבודתו, ושהיתה עבודתו במס"נ. ואינו מסתפק בזה עדיין, ומוסיף עוד (אף דלכאורה אי"ז נוגע שם לגוף הענין) דאופן המסירת נפש שלו הי' שלא חיפש מס"נ, שזהו ההפרש בין המס"נ דאברהם אבינו להמס"נ דר"ע, דהמס"נ דר"ע הי' וואָס ער האָט געזוכט מס"נ, מתי יבוא לידי ואקיימו, משא"כ באברהם הנה המס"נ שלו הי' בדרך אגב. דאברהם ידע שעיקר העבודה הוא כמ"ש⁹¹ ויקרא שם בשם הוי' אל עולם, א"ת

גם שעבודה הוא מלשון עורות עבודים, כי עיבוד עורות הוא ע"י שדורכים אותם⁹⁷. וזהו היתרון דאתכפיא לגבי אתהפכא, כי ענין העבודה הוא שמייגע עצמו נגד טבעו⁹⁸. ומבאר שם, שזהו גם המעלה שבתשובה, כדאיתא בתדב"א⁹⁹ בנוגע לבעל תשובה, הי' רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים, לשנות פרק אחד ישנה ב' פרקים.

ויש להוסיף¹⁰⁰, דמזה שכתוב ועבדתם את הוי' (אלקים) מובן שהעבודה (השירות) היא לא רק לשם אלקים, אור הממלא¹⁰¹, אלא גם להוי', אור הסובב¹⁰¹. ולהוסיף, דע"פ מ"ש הרמב"ן¹⁰² שהתורה נכתבה בסגנון דשלישי המדבר [כמו וידבר הוי' אל משה¹⁰³], וידוע דשלישי המדבר הוא עצמות אוא"ס שלמעלה גם מהוי', יש לומר, דזה שהמצוה ועבדתם את הוי' הוא שלישי המדבר הוא מפני שענין העבודה נוגע גם לעצמות אוא"ס. ועפ"ז פירוש ועבדתם את הוי' אלקים הוא, שע"י ועבדתם, אתכפיא, נמשך גילוי הוי', אור הסובב. והמשכת הגילוי דהוי' היא בפנימיות, ועד שהוי' הוא אלקים, כחכם וחיותכם¹⁰⁴, יחוד סובב וממלא. ועי"ז נמשך גם הגילוי דעצמות אוא"ס (שלישי המדבר) שלמעלה גם מהוי' (סובב). ויש לומר, דהוי' שהוא בגדר גילוי אלא שהוא למעלה מעולם¹⁰⁵ הוא בכללות האור שלפני הצמצום שהאיר בגילוי, ושלישי המדבר שלמעלה מהוי' הוא (בכללות) עצם האור שגם לפני הצמצום לא הי' בגילוי.

וביאור הענין (שע"י העבודה דאתכפיא, שינוי הרגילות והטבע, נמשך הגילוי דהוי' וגם הגילוי דבחינת שלישי המדבר) יש לומר ע"פ מ"ש בתורת הרב המגיד הנ"ל בפירוש הכתוב⁹⁸ (ועל דמות הכסא דמות) כמראה אדם, שהקב"ה הוא כמו מראה אדם, כמו שנתעורר בו (בהאדם)

97 ראה ער"ז ד"ה כימי צאתך היתשי"ב (תו"מ סה"מ ניסן ס"ע קסט) סי"א.
98 ראה גם אגה"ק סי"ב (קיא, א ואילך) "לשון עבודה אינו נופל אלא על דבר שהאדם עושה בניגוד עצמו נגד טבע נפשו".
99 כן נסמן גם באגרת התשובה פ"ט. וראה ויק"ר (פכ"ה, א), הובא בראשית חכמה שער התשובה פ"ג [ד"ה למדנו (קי, ב)].
100 בהבא לקמן, ראה בארוכה ד"ה לא תהי' משכלה תשי"ב (סה"מ תשי"ב ע' ריז ואילך).
ונ"נ.

101 סה"מ צ להצ"צ סב, א. ובכ"מ.

102 בהקדמתו לפירושו על התורה.

103 דבאם משה אומר זה הול"ל וידבר הוי' אלי, ובאם הוי' אומר זה הול"ל דיברתי אל משה, ולשון וידבר הוי' אל משה הוא כשלישי המדבר.

104 ראה לקו"ת ר"פ ראה.

105 דהוי' הוא למעלה מהזמן וגדר העולם הוא (מקום ו)זמן (שעהיוה"א פ"ז — פב, א).

ז) סד"ה החדש הזה לכם, הי"ש"ת [סה"מ הי"ש"ת ע' 29 ואילך].

8) ויק"ר פכ"ט, יא.

9) ברכות סא, ב.

10) וירא כא, לג.

רק לג' הבחינות מחשבה דיבור ומעשה שבע"ס דאצילות, אלא גם לג' בחינות אדם, ביי"ע הכלליים (א"ק, עתיק ואריך, ואצילות)⁸⁶, שהם דוגמת מחשבה דיבור ומעשה⁸⁷. ועפ"ז, זה שהקב"ה עשה כמה צמצומים להתלבש בציוור אדם, הכוונה בזה היא להצמצומים שעל ידם היא ההמשכה לביי"ע הכלליים, שהם שלשה מיני צמצומים עצומים כלליים⁸⁸. דכל צמצומים אלו הם בכדי שתהי' ההמשכה בציוור אדם העליון. ולאח"ז, בכדי שתהי' ההמשכה מאצילות לביי"ע, הוא ע"י הפרסא. וכמ"ש בתורת הרב המגיד הנ"ל בפירוש הכתוב⁸⁹ ועל דמות הכסא, שהוא ית' מכוסה שם, ומבאר הצ"צ⁹¹, דכסא (מלשון כסוי) הוא הפרסא שהיא דוגמת המשל שמכסה ומסתיר⁹⁰ על השכל שבתוכו. וצריך להבין, דכיון שהחיבור דאוא"ס עם האדם הוא ע"י כמה וכמה צמצומים וגם ע"י פרסא, איך שייך שהאדם ע"י עבודתו ימשיך גילוי שלמעלה מהצמצום.

י"ד) והענין הוא, דכתיב⁹¹ ועבדתם את הוי' אלקיכם, ומדייק אדמו"ר מהר"ש⁹², דענין עבודה הוא תיקון ושירות מה שהעבד עובד ומתקן לרבו, וכיון שהוא ית' הוא שלימותא דכולא⁹³, איך שייך ענין העבודה בנוגע למעלה. ומבאר⁹⁴, דבאמת אין שייך לומר שהעבודה היא צורך גבוה ע"ד שירות העבד לרבו, אלא שעלה ברצונו ית' שיתאוה להיות לו דירה בתחתונים, ושזה יהי' ע"י עבודת האדם. ומבאר שם, דעיקר ענין העבודה הוא כשעושה היפך רצונו, אתכפיא. וכדאיתא בגמרא⁹⁵ עה"פ⁹⁶ ושבתם וראיתם גו' בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, דכששונה פרקו מאה פעמים נק' לא עבדו כי לימוד התורה שלו הוא כפי הרגילות (שבימיהם הי' הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים), וכששונה פרקו מאה פעמים ואחד, שינוי הרגילות, אתכפיא, נק' עובד אלקים. וזהו

86) ראה בארוכה ד"ה להבין מ"ש בע"ח שיש ג' בחי' אדם להצ"צ — נדפס באוה"ת בלק ע' תתקסב ואילך. אוה"ת ענינים ע' עז ואילך.

87) ראה בארוכה לקו"ת אחרי כה, סע"ד ואילך (בענין ביי"ע הפרטיים).

88) לשון אדה"ז בתניא פמ"ט (סט, רע"א). אלא שבתניא שם מדבר בענין ביי"ע הפרטיים.

89) יחזקאל א, כו.

90) משא"כ הצמצומים שלפני הפרסא אינם מסתירים. ולכן באצילות, אלקות הוא בגילוי אלא שהגילוי הוא בצמצום. וראה תו"א וירא יד, ב"ג.

91) משפטים כג, כה.

92) בהמשך מים רבים תרל"ו פפ"ו (ע' צא).

93) ראה תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו") יז, ב. עבודת הקודש ח"א פ"ח.

94) שם פ' צ (ע' צה"ו).

95) חגיגה ט, ב.

96) מלאכי ג, יח.

ויקרא אלא ויקריא¹¹, אַז יענער זאָל אויך שרייען, ואם נצרך לזה בדרך אגב מס"נ, הנה גם זה ישנו. וכ"כ גדלה מעלת עבודתו והמס"נ שלו, עד אשר גם משה מה שזכה שניתנה תורה על ידו הוא מטעם כי השביעין חביבין, שהוא שביעי לראשון. והקב"ה א"ל (למשה) במקום גדולים (אברהם) אל תעמוד¹². והנה אף כי גדלה חביבות השביעי ואין זה בא לא ע"י בחירה ולא ע"י עבודה, כי אם פאָרטיקערהייט מצד התולדה, מ"מ אין בזה הגבלה שנאמר שנפלות הוא, ואינו שייך אלא ליחיד סגולה, כ"א ע"ד שמבואר בתנא דב"א (פ"ט ופכ"ה) ומובא בדא"ח שכל ישראל ואפי' עבד ואפי' שפחה¹³ יכולים להגיע להשראת רוח"ק, וכל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב. אלא שמ"מ דאָרפמען ניט זיין גענאָרט ביי זיך, וצריך לידע אשר במקום גדולים אל תעמוד. וכל מעלת השביעי הוא שהוא שביעי לראשון אַז ער קען דורכפיהרן עבודת ושליחות הראשון דאל תקרא ויקרא אלא ויקריא. וזהו החביבות דהשביעי שהוא הממשיך השכינה, ולא עוד אלא שממשיך עיקר השכינה. ועוד יותר ממשיך בתחתונים.

והנה זה תובעים מכאו"א מאתנו דור השביעי, דכל השביעין חביבין, דעם היות שזה שאנחנו בדור השביעי הוא לא עפ"י בחירתנו ולא ע"י עבודתנו, ובכמה ענינים אפשר שלא כפי רצוננו, מ"מ הנה כל השביעין חביבין, שנמצאים אנחנו בעיקבתא דמשיחא, בסיומא דעקבתא, והעבודה — לגמור המשכת השכינה, ולא רק שכינה כ"א עיקר שכינה, ובתחתונים דוקא.

ד) והנה אחרי שמבאר בהמאמר דעיקר שכינה בתחתונים היתה וגם אח"כ המשיכה משה (השביעי) לארץ דוקא אומר: ועיקר גילוי אלקות הי' בבית המקדש (ומביא ע"ז הפסוק) דכתיב¹⁴ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כאו"א מישראל¹³, וזהו (ג"כ מש"כ¹⁴)

ח) בתדב"א פ"ט איתא דאפילו עו"ז. ולכאורה קשה מב"ב (טו, ב) דמוכח שם דלכו"ע אין שכינה שורה על עו"ז. ועיי"ש בחדא"ג ובמה שציין שם. ועיין אגרת תימן להרמב"ם דמשמע דאפ"ל נביא גם מעו"ז. וצ"ע.

11) סוטה י, א.

12) דב"ר פ"ב, ז.

13) הובא בשם רד"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פרק ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך תרומה כה, ח. שלה"ס ט, א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חלק כו ע' 173 הערה 45.

14) תהלים לז, כט. שהש"ר שבהערה 3. ב"ר פיי"ט, ז. במדב"ר פיי"ג, ב.

צדיקים יירשו ארץ וישכנו לעד עלי' דצדיקים יירשו ארץ שהוא ג"ע, מפני שהם משכינים (היינו ממשכים)¹⁵ בחינת שוכן עד מרום וקדוש¹⁶ (הענין הזה דשוכן עד אינו מבאר בהמאמר, ומבואר הוא בלקו"ת¹⁷ עפ"י מאמר הזה¹⁸) שיהי' בגילוי למטה, וזהו באתי לגני לגנוני למקום שהי' עיקרו בתחילה דעיקר שכינה בתחתונים היתה. והענין הוא (ביאור הענין להבין מפני מה היתה עיקר שכינה בתחתונים דוקא) דהנה תכלית הכוונה בכריאת והשתלשלות העולמות, דנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים¹⁹.

והנה רבנו הזקן מבאר בזה²⁰ אשר תכלית השתלשלות העולמות וירידתם אינו בשביל עולמות העליונים, הואיל ולהם ירידה מאור פניו ית', ואא"ל שהכוונה הוא בשביל הירידה. דהנה ידוע דהבריאה הוא רק בכח העצמות, וכמ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיוה²⁰ אשר מהותו ועצמותו שמציאותו הוא מעצמותו ואין לו עילה קודמת ח"ו, הוא לכדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש. היינו שההתהוות אינה מהגילויים כי אם מהעצמות, וא"כ א"א לומר שתכלית ההתהוות היא בשביל עולמות העליונים, שהרי גם עולם האצי' הוא גילוי ההעלם²¹ וא"כ זהו ירידה מאור פניו ית', כי כשהיו אורות האצי' בהעלם היו במדרג' גבוה הרבה יותר. ועוד שכיון שזהו רק גילויים הרי אא"ל שהעצמות הוא בשביל גילויים, אלא שהתכלית הוא עוה"ז התחתון. וכמ"ש אדמו"ר האמצעי בפרשה זו' (פ' בשלח) בענין ההפרש בין עולמות העליונים לעוה"ז, דבעוה"ז נרגש שמציאותו מעצמותו (וכמבואר בהמשך דר"ה דהאי שתא²², ההפרש בין נברא ואור, דאור הוא ראוי' על המאור, דכשאנו רואים אור, האור עצמו מראה ומגלה שיש מאור, משא"כ יש הנברא הנה לא זו בלבד שאינו מגלה בורא, אלא עוד זאת שהוא מעלים ומסתיר על זה, ואדרבה נרגש שמציאותו מעצמותו (אלא שמצד השכל מוכרח שאינו כן))²³. ואף שזהו

(ט) **והנה** ידועה תורת הרב המגיד⁷³ עה"פ⁷⁴ עשה לך שתי חצוצרות כסף, שהקב"ה והאדם אתם קרויין אדם⁷⁵ הם שתי חצוצרות, שתי חצאי צורות. דאדם הוא אותיות אל"ף ד"ם⁷⁶, אל"ף הוא הקב"ה אלופו של עולם, וד"ם הוא האדם [שהאדם מצד עצמו, לפני שמתדבק בהקב"ה, הוא בחינת דם], וזהו שארז"ל⁷⁷ מאי דכתיב⁷⁸ לא תאכלו על הדם, לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם, כי האדם מצד עצמו (לפני שמתדבק בהקב"ה ע"י התפלה) הוא בחינת דם⁷⁹. וכל אחד מהם [האל"ף זה הקב"ה והד"ם זה האדם] הוא רק חצי צורה, וכשמתדבקים יחד נעשה צורה שלימה, אדם. ומבאר שם, שההתחברות דהקב"ה עם האדם הוא ע"י שהקב"ה עשה כמה צמצומים דרך כמה עולמות כדי שיהי' אחדות עם האדם. ועד"ז הוא מצד האדם, שבכדי שיתחבר עם הקב"ה צריך הוא לפרוש את עצמו מכל הגשמיות עד שיעלה דרך כל העולמות ויהי' אחדות עם הקב"ה עד שיבוטל במציאות⁸⁰, ואז יקרא אדם. ומבאר הצ"צ⁸¹, דזה שהקב"ה עשה כמה צמצומים כו' והאדם צריך לפרוש את עצמו כו' הוא כמבואר בלקו"ת ד"ה תקעו השני⁸² שבכדי שיהי' החיבור דעליון ותחתון צריך העליון לירד למטה ממדריגתו והתחתון צריך לעלות למעלה ממדריגתו. ומבאר, דזה שהקב"ה עשה כמה צמצומים כו' הוא כי בא"ס נאמר⁸³ כי לא אדם הוא, ובכדי להתלבש בעשר ספירות, ציור אדם, הוא ע"י כמה צמצומים. ומוסיף, דזה שהע"ס הם בציור אדם הוא לפי שע"ס הם ג' קוין⁸⁴, וגם לפי שע"ס הם בדרך כלל מחשבה דיבור ומעשה, א' ד' מ"ם⁸⁵. ומקשר זה עם ענין ג' בחינות אדם. ולכאורה הכוונה, דזה שג' האותיות אד"ם רומזים על מחשבה דיבור ומעשה, הכוונה בזה היא לא

(73) אור תורה פ' בהעלותך (מה, ד. בהוצאת קה"ת תשמ"א ואילך — סימן קלד). הובאה ונתבארה באוה"ת (יהל אור) לתהלים צח, ו (ס"ע שנו ואילך). ובארוכה — בהמשך תער"ב ח"ב פשפ"ד (ע' תשצ) ואילך.

(74) בהעלותך יו"ד, ב.

(75) יבמות סא, רע"א.

(76) של"ה כא, א.

(77) ברכות יו"ד, ב.

(78) קדושים יט, כו.

(79) אוה"ת לתהלים שם ע' שנת. המשך תער"ב שם פשפ"א ואילך.

(80) הלשון באור תורה (הנדפס) "ממציאות", אבל ביהל אור ע' שנה ובהמשך תער"ב ר"פ

תו "במציאות", ככפנים.

(81) באוה"ת לתהלים שם ס"ב.

(82) לקו"ת דרושים לר"ה נה, סע"ג.

(83) שמואל"א טו, כט.

(84) ראה תו"א יתרו עא, ב — הובא ביהל אור שם.

(85) ראה לקו"ת בהעלותך לא, ג.

(ט) בתניא פל"ו.

(י) בביאורי הזהר בשלח ד"ה כגונא דלעילא קרוב לסופו [מג, ג].

(15) ראה גם מהרז"ו לכ"ר שם. מתנות כהונה ומהרז"ו לבמדבר ר שם.

(16) ע"פ נוסח התפלה. ובשהש"ר שם: שוכן עד וקדוש שמו (ישע"י נו, טו).

(17) פקודי ד, סע"ד ואילך. ז, ב ואילך.

(18) ח"ב ר"פ וראו. וראה בביאורי הזהר שם.

(19) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו.

(20) קל, ריש ע"ב.

(21) ראה תו"א בראשית ג, א. וירא יד, א. משפטים עו, ב. ובכ"מ.

(22) המשך ר"ה תרצ"ד — יצא לאור בשנת תשי"א. ולאח"ז נדפס בסה"מ תשי"א ע' 4

ואילך (ראה שם ע' 37 ואילך).

(23) ראה גם סה"מ עזר"ת ע' קנ.

הרשעים צריך הבדלה [ועפ"ז מבאר שם הכתוב⁶⁹ חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, כדלקמן סעיף יג].

וצריך להבין, דזה שיתרון האור ניכר מהחושך הוא (לכאורה) שע"י הפחיתות דהחושך ניכר יתרון האור, ואיך שייך לומר שמפני זה גם מעשה הרשעים (חושך) נכנס באחדות אחד⁷⁰. ויש לומר, דהכוונה בזה שיתרון האור ניכר ע"י החושך היא שע"י האפשרות לבחור במעשה הרשעים ניכר שמעשה הצדיקים הוא בבחירתם החפשית, עבודה בכח עצמם. וכיון שע"י העבודה בכח עצמו מתגלה שגם האפשרות לבחור במעשה הרשעים הוא מצד יכולת העצמות, לכן מקום לומר שהוא חפץ במעשה הרשעים, היינו שהתענוג דלמעלה [וכן גילוי אחדותו ית' — נכנס באחדות אחד] הוא גם בהאפשרות לבחור במעשה הרשעים. ולכן נאמר וירא אלקים את האור כי טוב, שהוא חפץ במעשיהן של צדיקים דוקא.

(ח) **והנה** נתבאר לעיל (סעיף ו) דבכוונת הצמצום שני ענינים. בשביל הגילוי, ושע"י הצמצום מתגלה ענין ההעלם (שלמעלה מגילוי) שמצד יכולת העצמות. ולהוסיף, דמבואר בכ"מ⁷¹ שגם בכוונת הצמצום בשביל הגילוי, שני ענינים. שכוונת הצמצום היא בכדי שהגילוי דאוא"ס שהאיר לפני הצמצום (האור שהי' ממלא מקום החלל⁷²) יהי' גם בעולמות. דקודם הצמצום, לא הי' אפשר להיות מציאות העולמות, ובמילא לא הי' הגילוי בעולמות, וע"י הצמצום נתחדש שהגילוי דאוא"ס יהי' גם בעולמות. ושע"י הצמצום יהי' הגילוי דפנימיות ועצמות אוא"ס שלמעלה מהאור שהי' ממלא מקום החלל. ומבואר שם, דהאור שהי' ממלא מקום החלל הוא ההעלם דאור הקו (היינו שהמשכת הקו מאור זה היא באופן דגילוי ההעלם), (שרש) אור הממלא, והאור שלמעלה מהאור שהי' ממלא מקום החלל הוא (שרש) אור הסובב. וצריך להבין, איך אפשר שיהי' בהעולם גילוי נעלה כזה שלא האיר אפילו קודם הצמצום, ואעפ"כ לא יתבטל העולם ממציאותו.

(69) תהלים קיט, נט.

(70) דלהפירוש שנעשה יתרון בהאור ע"י שהחושך נהפך לאור (המשך ההילולא פרק א ובכ"מ) יש מקום לטעות שיהי' "אחטא ואשוב" בכדי להגיע להעילוי דהפיכת זדונות לזכיות. משא"כ להפירוש שיתרון האור ניכר ע"י שרואים הפחיתות דחושך — הרי אדרבה, ידיעה זו מעוררת רצון לצאת מהחושך.

(71) המשך תרס"ו ע' ד. ע' תקט. המשך תער"ב ע' תתקכד. סה"מ ה'תש"ב ע' 32. ובכ"מ.

(72) ראה ע"ח שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב. אוצרות חיים ומבוא שערים בתחלתם.

רק בהרגשתו, מ"מ הנה זה גופא שיהי' נדמה עכ"פ שמציאותו מעצמותו זהו מפני ששרשו מהעצמות שמציאותו מעצמותו. נמצא מובן שהכוונה בהבריאה וההשתלשלות אינה בשביל עולמות העליונים שענינם גילויים, כ"א הכוונה הוא עוה"ז התחתון, שנדמה לו שאינו גילוי כ"א עצמי, היינו מציאותו מעצמותו, וע"י העבודה בו, ע"י אתכפיא ואתהפכא, נתגלה העצמות, בשבילו הי' בריאת והשתלשלות העולמות.

(ה) **והנה** לא מיבעי⁷⁴ להשיטה שמביא אדמו"ר ה"צ"צ"א שגם הכלים דאצי' הוא גילוי ההעלם, דלשיטה זו הרי בודאי אין הכוונה בשביל האצי' כי הרי זה ירידה ורק גילויים, אלא גם להשיטה השני' שמביא שם שהכלים הם בריאה יש מאין, הנה מבואר בכ"מ⁷⁵ שמה שאנו אומרים שהכלים הם בריאה יש מאין אין הכוונה יש מאין ממש, כ"א זהו דוקא לגבי האור, מפני ששורש הכלים מהרשימה שהיא בחי' העלם ולכן גם מציאותן הוא באופן שמקורם בהעלם, ולכן לגבי האור הם כמו בריאה יש מאין, אבל לגבי הרשימה הם גילוי ההעלם, א"כ מובן דאין הכוונה עולמות העליונים כ"א העבודה בעוה"ז דאתכפיא ואתהפכא. ואף שעכשיו הנה על ידי עשיית המצוות מוסיפים אורות באצילות⁷⁶, וא"כ איך אנו אומרים שגם עכשיו עיקר הכוונה העוה"ז דוקא, הנה ע"ז מבאר אדמו"ר מהר"ש"י שאורות אלו באצי' הם שם כמונחים בקופסא, כי אינם בשביל אצי', כי אם לצורך עולם התחתון ואינם מתגלים באצי'. וזהו מה שמבאר אדמו"ר נ"ע"י⁷⁷ בענין מה שאא"ל שהכוונה הוא בשביל עולמות העליונים הואיל ולהם ירידה מאור פניו ית', שהפי' בזה הוא דעולמות עליונים ענינם גילויים שזהו ירידה וגם שהעצמות מובדל מענין הגילויים, אלא התכלית הוא עוה"ז התחתון, שכך עלה ברצונו ית' להיות נח"ר

(יא) בדרוש ג' שיטות (נדפס בסוף ספה"מ"צ להצ"צ ח"ב [אוח"ת ענינים ע' רנט ואילך]). ועיין ד"ה וידבר אלקים אכה"ד תרס"ד [סה"מ תרס"ד ע' רל ואילך (בהוצאת תשנ"ד — ע' פ ואילך)]. הגהות לד"ה פתח אלי' שבתו"א — תרנ"ח [ע' ט ואילך]. ד"ה אדם כי יקריב תרס"ו [המשך תרס"ו ע' קצא ואילך].

(יב) בד"ה פזר נתן תרמ"ב⁷⁷. ועיין הגהה שני' בתניא פ"מ. ד"ה ארדה נא, תרנ"ח [סה"מ תרנ"ח ע' לג].

(יג) ד"ה מצותה משתשקע, תרע"ח [סה"מ תרע"ח ע' קיב ואילך]. ועייג"כ ד"ה ארדה נא, תרנ"ח [סה"מ תרנ"ח ע' לח].

(24) ראה סה"מ תרס"א ס"ע קעח ואילך.

(25) ראה דרוש ג' שיטות והגהות לד"ה פתח אלי' שבהערה יא. סה"מ תרס"א שם. ובכ"מ.

(26) ראה עץ חיים שער לט (שער מ"ן ומ"ד) דרוש יא סימן טז. תניא קונטרס אחרון קנה,

א. ובכ"מ. וראה מקומות שבהערה הבאה.

הגילוי שנמשך אחרי הצמצום. דע"י הגילוי שנמשך בעולמות שנתהוו מהצמצום, יכולים הם להרגיש (נוסף על הרגש הגילוי) גם שרש וסיבת ההעלם שבהם, שהוא מצד יכולת העצמות. [ויש לקשר זה עם הענין דדירה בתחתונים, שעוה"ז התחתון נעשה דירה להעצמות, כי בעוה"ז הוא עיקר ההעלם, וע"י שמתגלה שההעלם שבו הוא מצד יכולת העצמות, הוא נעשה דירה להעצמות].

ז) **ועד"ז** הוא בעבודת האדם, דזה שהאדם יכול לעשות היפך רצון העליון [שזה נעשה ע"י הצמצום, כנ"ל] הוא מפני שהעצמות אינו מוכרח בשום דבר. אלא שבענין זה [הכח שניתן לאדם לעשות היפך הרצון], הענין דיכולת העצמות הוא בתכלית ההעלם והסתר. וע"י שהאדם עובד את ה' והעבודה היא בכח עצמו ובבחירתו⁶² [דהגם שאוא"ס הוא בכל מקום ואין דבר חוץ ממנו מ"מ כיון שהוא ית' הוא כל יכול ברא את האדם באופן שיוכל לעבוד בכח עצמו], ע"י מתגלה שכח הבחירה דהאדם (גם זה שיוכל לבחור ח"ו בהיפך הרצון) הוא מצד יכולת העצמות.

ויש לקשר זה עם תורת הבעש"ט⁶³ עה"פ⁶⁴ ויהי ערב ויהי בוקר גו', דאיתא במדרש⁶⁵ ויהי ערב אלו מעשיהן של רשעים ויהי בוקר אלו מעשיהן של צדיקים, ואיני יודע באיזה מהן חפץ, כיון דכתיב⁶⁶ וירא אלקים את האור כי טוב, הוי במעשיהן של צדיקים הוא חפץ. ותמוה, איך שייך קס"ד שהוא חפץ במעשה רשעים. ומבאר הבעש"ט, דיש תועלת ויתרון לאור מן החושך⁶⁷, היינו שמעלת יתרון האור ניכרת⁶⁸ מצד החושך, וכן מעלת החכם ניכרת⁶⁸ מצד הטיפש⁶⁷, מעלת הצדיק מצד הרשע וכו'. וזהו ואיני יודע באיזה מהן חפץ, דכיון שגם מעשה הרשעים הוא כסא למעשה צדיקים, יש מקום לומר שהכל נכנס באחדות אחד ח"ו, לכך נאמר וירא אלקים את האור כי טוב אלו מעשיהן של צדיקים, כי במעשה

62) ראה סה"מ קונטרסים שבהערה 42 [קצו, א. תרצ"א ע' שכח], שע"י צמצום הראשון "ניתן מקום שיוכל להיות עבודה בכח עצמו ובבחירתו".

63) הובאה בצפנת פענח (קד, ב) ובן פורת יוסף (מו, ג) להרה"ק כו' ר' יעקב יוסף מפולנאה. הועתק בספר בעש"ט על התורה ח"א פ' בראשית סמ"א ואילך.

64) בראשית א, ה.

65) ב"ר פ"ב, ה. וראה שם פ"ג, ח.

66) בראשית א, ד.

67) וכמ"ש (קהלת ב, יג) "וראיני אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך".

68) כפירוש המצודת דוד לקהלת שם. וראה בארוכה ספר הערכים חב"ד כרך ב ערך אור ביחס לחושך ס"ח סק"ג. וש"נ.

לפניו ית' כד אתכפיא סט"א²⁸ ואתהפכא חשוכא לנהורא²⁹, וכמו שמבאר בהמאמר³⁰, שכל העבודה הוא להפוך השטות דלעו"ז לשטות דקדושה, ועי"ז נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני³¹, ועי"ז ממשיכים שיהי' לו ית' דירה בתחתונים¹⁹, וכמו הדירה הרי האדם דר בה בכל עצמותו ומהותו³², הנה כמו"כ הוא בתחתונים שהם דירה לו ית', הכוונה שממשיכים לא רק גילויים כ"א נמצא בהם עצמות א"ס ב"ה. וזהו תכלית בריאת והשתלשלות העולמות.

ו) **והנה** בסיום המאמר³³ מבאר, אשר להיות כי מה שעיקר שכינה בתחתונים, הנה עיקר הגילוי מזה הי' בבית המקדש, הנה זהו הטעם שהמשכן הי' מעצי שטים דוקא, מפני שהכוונה הוא להפוך השטות דלעו"ז און דעם קאך פון נפש הבהמית לשטות דקדושה, וכמארו"ל³⁴ אהני' לי' שטותי' לסבא, עבודה ובטול שלמעלה מטעם ודעת. והנה כל הענינים שתבע מאתנו כ"ק מו"ח אדמו"ר וכמו"כ שאר הנשיאים קיימו זה בעצמם, והוא ע"ד דרו"ל עה"פ³⁵ מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות ולשמורי', וכן מה שהוא מצווה לישראל הוא עושה, ועד"ז הוא בהוראות נשיאינו שמה שתבעו מהמקושרים ושייכים אליהם הנה הם בעצמם קיימו ועשו כן. ומה שגילו לנו שקיימו זה, הוא כדי שיהי' לנו יותר נקל לקיימם. וכמו בהענין דאהבת ישראל שיש בזה כמה וכמה סיפורים מכאור"א מהנשיאים.

יד) שמות רבה פ"ל, ט. ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. — וזהו אתדל"ע שקדמה לאתדל"ת, קדשנו במצותיו ואח"כ כל השונה כו' הקב"ה שונה כנגדו, ציצית שלמטה מעוררים ציצית שלמעלה בתוס' אורות וכו', באתדל"ת אתדל"ע³⁶. וזהו מש"כ בפנים וכן מה שהוא כו'. ועיין תו"א ביאור לר"ה כי עמך מקו"ח [לה, ג], ובכ"מ.

27) בהמשך מי יתנך תרמ"ב פרק יד. והוא מיוסד על ד"ה פזר נתן במאמרי אדמו"ר הזקן הנחות הר"פ ז"ל ע' נד"ח. ועם הגהות — אוה"ת במדבר ח"ד ע' א'תפז ואילך.

28) בתניא פכ"ז ובלקו"ת ר"פ פקודי מציין לזהר ח"ב קכח, ב (ובלקו"ת שם מציין גם לזהר שם סז, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה גם תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג.

29) ראה זהר ח"א ד, א.

30) פרק ג ואילך (סה"מ הישי"ת ע' 114 ואילך).

31) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ועוד.

32) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה חלק א ע' תפט (ועם הגהות וכו') — אוה"ת שה"ש חלק ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצז ואילך. סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שנג. תרס"ב ע' שלה. המשך תרס"ו ס"ע ג. שם ע' תמה.

33) פרק ה (סה"מ הישי"ת ע' 117-18).

34) כתובות יז, א.

35) תהלים קמז, יט.

36) ראה סה"מ תרל"ו ח"ב ע' שכז.

ולדוגמא מכ"ק אדמו"ר הזקן שהפסיק³⁷ בתפילתו והלך וקצץ עצים ובישל מרק והאכיל בעצמו ליולדת, מפני שלא היו אנשים שם בבית. מכ"ק אדמו"ר האמצעי, איך שנכנס אליו אחד ליחידות והתאונן על הענינים שאברכים מתאוננים עליהם. וגלה אדהאמ"צ את זרועו וא"ל הלא תראה שצפד עורי על עצמי גוי³⁸ וכ"ז הוא מהח"נ שלך³⁹. אשר מובן הפלאת ורוממות מעלת כ"ק אדמו"ר האמצעי בכלל ובפרט מאלו ששייכים לענינים כאלו, ומ"מ ה"י ההתקשרות עמהם כל כך עד שמצד הענינים שלהם שהיו שלא כדבעי למהוי, פעל עליו חלישות הבריאות ביותר, עד שצפד עורו על עצמו. מכ"ק אדמו"ר הצ"צ, איך שהלך קודם התפלה ללות גמ"ח לאיש פשוט שהי' נוגע לו בפרנסתו⁴⁰. מכ"ק אדמו"ר מהר"ש, שפעם⁴¹ נסע ביחוד מקוהרָאָרט לפאָריז ונפגש שם עם אברך אחד ואמר לו: יונגערמאַן יין נסך איז מטמטם המוח והלב, זיי אַ איד. והלך האברך לביתו, ולא שקט עד שבא לכ"ק אדמו"ר מהר"ש, חזר בתשובה ויצאה ממנו משפחת יראים וחרדים. אשר ידוע שאצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש ה"י הזמן יקר במאד, עד שגם אמירת החסידות ה"י בקיצור, ובזמנים ידועים הנה בשעה השמינית בבוקר ה"י כבר אחרי התפלה, ובכ"ז נסע נסיעה רחוקה ושהה שם משך זמן בשביל אברך כו'. מכ"ק אדמו"ר נ"ע בתחילת נשיאותו, אשר גזרו אז גזירה חדשה והי' צריך לנסוע ע"ד זה למוסקבה. ואמר לו אחיו הגדול הרז"א נ"ע, הזמן יקר אצלך ואין אתה יודע היטב שפת המדינה⁴² (הרז"א ה"י מלומד בשפות) וגם אתה צריך לחפש היכרות, ולכן אסע בענין זה כפי הוראותיך. אבל כ"ק אדמו"ר נ"ע לא הסכים ע"ז ונסע בעצמו והצליח. וכן ישנם כמה סיפורים מכ"ק מו"ח אדמו"ר אודות השתדלותו לעשות טובה ואפילו לאיש פרטי, ברוחניות או בגשמיות. והנני את עצמו ע"ז, לא רק הגשמיות שלו כ"א גם הרוחניות שלו, אף

המעיט את הירח, הרי הסיבה לזה ה"י קטרוג הלבנה⁵⁵. וגם שבירת הכלים דתוהו, הגם שבריאת עולם התוהו מלכתחילה היתה באופן דבונה על מנת לסתור⁵⁶, יש לומר, דע"י שהי' הצמצום, שהוא שרש התהוות העולמות, נקבע שהתהוות עולם התיקון תהי' לאחרי בנין וסתירת התוהו⁵⁷, בונה על מנת לסתור וסותר על מנת לבנות⁵⁸. ועיקר ההוכחה על זה שגם ענין דהיפך הרצון הוא שלא במקרה ח"ו אלא ככוונה הוא מצמצום הראשון. דבנוגע להצמצום א"א לומר שהי' הכרח כביכול בהצמצום בכדי שיוכל להיות התהוות העולמות, שהרי כל הענין דהתהוות העולמות (עולם לשון העלם⁵⁹) הוא מצד הצמצום. דהרצון לעולמות באוא"ס שלפני הצמצום הוא שיהיו עולמות שבהם יהי' גילוי האור. דכיון שענין האור הוא גילוי, גם הרצון לעולמות שהי' בהאור הוא (לא להעולמות עצמם, אלא) להגילוי שיהי' בעולמות. ומזה מובן, דהכוונה בהצמצום [סילוק האור, בכדי שיתהוו עולמות שענינם הוא העלם] היא לא רק בכדי שעיי"ז יושלם הרצון לעולמות שהי' תחלה בהאור שקודם הצמצום⁵⁹, אלא שיש בזה עוד כוונה⁶⁰, שהיא היפך הרצון שהי' תחלה⁶¹. והיינו, דכוונת הצמצום כמו שהיא בהאור (שאוא"ס צמצם עצמו) הוא שיהי' גילוי בהעולמות שיתהוו מהצמצום, וכוונת הצמצום כמו שהיא בהצמצום עצמו היא — שבו מתגלה ענין העולם שלמעלה מגילוי, והוא שהעצמות אינו מוכרח ח"ו בענין הגילוי וביכלתו להיות (גם) בהעלם. אלא שגילוי ענין העולם [שההעלם הוא מפני שהעצמות אינו מוכרח ח"ו בענין הגילוי] הוא ע"י

(55) ראה ב"ר פ"ו, ג.

(56) סה"מ תקס"ג ח"ב ע' תשכח. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ב ס"ע תקפב ואילך.

(57) להעיר מסה"ש תורת שלום ע' 145 (ועד"ז בהוספות לסה"מ תער"ב-תער"ו ע' קמט).

(58) לקו"ת שלח לז, ד. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' שג. ח"ג ע' אינט. וראה

לקו"ש חל"ד ע' 112 הערה 63. וש"נ.

(59) בדוגמת הכוונה בבנין וסתירת התוהו בכדי שאח"כ תהי' התהוות עולם התיקון, שהרצון

בהתהוות התיקון הוא גם מקודם.

(60) להעיר, דהטעם על זה שהצמצום ה"י באופן כזה שנסתלק האור לגמרי ואח"כ נמשך

הקו, הוא כי באם ה"י נשאר אור, אפילו רק אור הקו, לא ה"י אפשר להיות התהוות הכלים

(המשך תער"ב ח"א פ"ח, ובכ"מ). ומזה מובן לכאורה, דבכלים שני ענינים: ענינם העצמי —

העלם שאין לו שייכות לגילוי, ואדרבה היפך האור והגילוי, שלכן באם ה"י נשאר אור (איזה

אור שיהי') לא ה"י אפשר להיות התהוותם; וזה שהם כלים להאור הוא כמו ענין שנתוסף על

עצם מציאותם (ע"י שאח"כ נמשך הקו, שממנו הוא התהוותם בפועל). ובאם התהוות הכלים

היתה רק מצד הרצון שיהי' גילוי בעולמות — לא ה"י אפשר להתהוות מזה ענין של העלם.

וזה שנתהווה ענין העלם שבהם [ובפרט שענין זה הוא עצם מציאותם] הוא לפי שבהתהוותם

יש עוד כוונה (כוונה דהעלם) ככפנים.

(61) להעיר מהמשך תער"ב ח"ב ע' תתקטז, "זה שהי' האוא"ס מאיר בגילוי ה"ז שהי' הרצון

בגילוי אור והצמצום והתעלמות האור ה"ז ביטול הרצון כביכול".

(טו) ס' התולדות מהר"ש ע' עז בארוכה⁴¹.

(37) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' שסא. וש"נ.

(38) ע"פ איכה ד, ח.

(39) ראה בית רבי ח"ב רפ"ג בהערה.

(40) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 98. סה"מ תשי"א ע' 153. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע'

תקכב.

(41) נדפס גם בספר השיחות תש"ה ע' 30 ואילך. וראה גם אג"ק חט"ו ע' קצט.

(42) ראה אג"ק כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ד ע' רמה: השפה המדינית חסרה לי. וברשימת

כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שם בשוה"ג: הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק, הבין בשפת המדינה היטיב,

ולא ה"י צריך למתורגמן כלל, גם בדברים עיונים כשהיו קוראים לפניו בשפת המדינה ה"י מבין,

אך לא חפץ לדבר בשפה זו .. ושאלתיו מדוע אינו מדבר בשפה הרוסית .. עניני ג' טעמים

כו'. עיי"ש.

שזה שהי' מטיב עמו הנה לא זו בלבד שלא הי' כלל בסוג של חברך בתורה ומצות⁴³ אלא שהי' שלא בערכו כלל.

ז) **והנה** ע"י אתכפיא ואתהפכא לשטות דקדושה עי"ז ממלאים כוונת הבריאה, שהיא להיות לו ית' דירה בתחתונים, וזה שע"י אתכפיא ואתהפכא נעשית דירה בתחתונים, באתי לגני, הוא במדריגה יותר נעלית מקודם החטא. דכמו בסותר בנין הקודם ע"מ לבנות, הרי פשיטא שבנין החדש צ"ל במדרי' יותר נעלית מבנין הקודם, כמו"כ מוכרח לומר שע"י אתכפיא ואתהפכא נעשית דירה במדריגה יותר נעלית, וכמבואר בהמאמר⁴⁴ דע"י דאתכפיא ס"ט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין²⁸, היינו האור שהוא בכולהו עלמין בשוה. ואף שהלשון בהמאמר הוא אור הסובב כ"ע, מ"מ אי אפשר לומר שהכוונה הוא שנמשך אור שהוא בגדר העולמות אלא שהוא סובב ומקיף עליהם, אלא הכוונה שנמשך אור נעלה שאינו בגדר עולמות כלל. ולכן קורא לגילוי אור זה בשם אסתלק⁴⁵. ולכן גם פטירת צדיקים נק' בשם הסתלקות, כי הסתלקות הוא גילוי אור נעלה ביותר. דהנה יש ב' אגרות באגה"ק⁴⁶ שמבארים ענין ההסתלקות. ובאגרת הב' ענין ההסתלקות מבואר שם בענין פרת חטאת. דהענינים הנעשים בפנים אין יכולים לברר גקה"ט, כ"א ענין הנעשה בחוץ דוקא, פרה הנעשית בחוץ. ולזה מדמין מיתתם של צדיקים⁴⁷. והנה עתה אין פרה אדומה, כי מפני חטאינו הי' צ"ל דוקא גלינו מארצינו⁴⁸, אבל אירע סילוקן של צדיקים. והנה בענין סילוקן של צדיקים יש בזה ב' מארז"ל⁴⁹: שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלקינו. קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בהמ"ק. אשר ע"י כל זה אסתלק יקרא דקוב"ה. ופי' ענין הסתלקות פירשו כל הרביי"ם⁵⁰ כ"ק אדמו"ר הזקן, כ"ק אדמו"ר האמצעי, כ"ק אדמו"ר הצ"צ, כ"ק אדמו"ר מהר"ש, כ"ק אדמו"ר נ"ע וכ"ק מו"ח אדמו"ר, שאין הכוונה בפ"י תיבת הסתלקות שהוא עלי' למעלה ח"ו, כ"א הכוונה שהוא נמצא למטה אלא שהוא בבחי' רוממות.

טז) ר"ה ית, ב. איכה רבה א, לו.

מצד גופו שגופו של אדה"ר הי' יציר כפיו של הקב"ה⁴⁴ ועקבו של אדה"ר הי' מכהה גלגל חמה⁴⁵, ואיך שייך שחטא ועבר על ציווי ה'. ולהוסיף, שע"פ מאמר רו"ל⁴⁶ דהטעם שנברא האדם יחידי הוא ללמדנו שכל אחד מישראל הוא דוגמת אדה"ר, יש לומר, דהפלא איך שייך ענין החטא הוא גם בכאו"א מישראל⁴⁷. דכיון שנפש השנית שבו היא חלק אלוהי ממעל ממש⁴⁸, וגם בנוגע להגוף דישאל נאמר⁴⁹ ובנו בחרת מכל עם ולשון ואיתא בתניא⁵⁰ שזה קאי על הגוף החומרי שנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם, וע"פ הידוע⁵¹ שאמיתית ענין הבחירה הוא בהעצמות, מובן, שבהגוף דישאל יש יתרון גם לגבי הנשמה, שבו (בהגוף) דוקא הוא בחירת העצמות, איך שייך שיהי' בישראל חטא. והביאור בזה (במאמר הנ"ל דבעל ההילולא), שהסיבה והנתינת מקום לחטא (כפשוטו, למטה) בהענינים דלמעלה הוא מיעוט הירח⁵². ולמעלה יותר, הסיבה ונתינת מקום לחטא הוא — שבירת הכלים דתוהו. היינו דבריאית עולם התוהו, עולם שלא אהניא לי'⁵³ (שלכן הי' בו השבירה), הוא (כמו) היפך הרצון. ולכן הוא סיבה ונתינת מקום לחטא. ולמעלה יותר, הסיבה ונתינת מקום לחטא הוא — צמצום הראשון שהי' בדרך סילוק. כי רצון העליון הוא שיהי' גילוי אור, וסילוק האור (צמצום הראשון) הוא (כמו) היפך הרצון [דהגם שכוונת הצמצום היא בשביל הגילוי, הרי הצמצום עצמו הוא היפך הרצון]⁵⁴. והענין דהיפך הרצון (כביכול) שבצמצום הראשון הוא סיבה ונתינת מקום (ע"י שבירת הכלים דתוהו ומיעוט הירח) לחטא, היפך הרצון כפשוטו.

ולהעיר, שההוכחה על זה שגם ענין דהיפך הרצון הוא ככוונה, הוא בעיקר מצמצום הראשון. כי מיעוט הירח, הגם שהקב"ה

44) ראה ב"ר פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יב (ב). וראה אדר"ג ספ"א.

45) ויק"ר פ"כ, ב. תנחומא אחרי ב. מדרש משלי בסופו. זהר ח"א קמב, ב. ח"ג בהשמטות שו, ב. תקו"ז בהקדמה י, ב. ועיין ב"ב נח, א.

46) סנהדרין לו, א.

47) ראה זח"ג יג, ריש ע"ב. שם טז, א: ונפש כי תחטא תוהא.

48) תניא רפ"ב.

49) בנוסח התפלה (אהבת עולם).

50) פמ"ט. וראה סה"ש תורת שלום ע' 120 ואילך. לקו"ש ח"ח ע' 409 ואילך.

51) ראה לקו"ת אמור לח, ב. סה"מ תש"ג ע' 24.

52) ולהעיר ממרז"ל (חולין ס, ב) הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח, היינו שמיעוט הירח הוא חטא כביכול, שצריך לכפרה.

53) ב"ר פ"ג, ז. פ"ט, ב. קה"ר עה"פ (קהלת ג, יא) את הכל עשה יפה בעתו (פ"ג, יא (א)). ילקוט שמעוני קהלת שם (רמז תתקסח).

54) כ"ה הלשון בסה"מ קונטרסים שם [תרצ"א ע' שכן].

43) ראה תניא פרק לב.

44) פרק א (סה"מ ה'ש"ית ע' 111-12).

45) ראה תו"א ויקהל פט, ד.

46) סכ"ז-כח.

47) מו"ק כח, רע"א. ירושלמי יומא פ"א ה"א.

48) ע"פ תפלת מוסף דיו"ט.

49) תו"א ויקהל שם. אוה"ת שלח ח"ו ע' א'תשפא. סה"מ תרע"א ע' קנו ואילך. ועוד.

בה⁴⁰ זאת התורה אדם כי ימות באוהל. ומבאר אדמו"ר האמצעי⁴¹, דזה שעלילה נתלה בו (באדה"ר) הוא לא רק בנוגע להמיתה שבאה ע"י חטא עה"ד אלא גם בנוגע להחטא עצמו. כי זה שלפעמים גובר הרע דיצה"ר על האדם, הוא לפי שמלמעלה הסיתו עליו היצה"ר להביאו לחטא זה. [אלא שהעזר מלמעלה להרע שבאדם להתגבר על הטוב שבו, וכן העזר מלמעלה להטוב שבאדם להתגבר על הרע שבו, הוא מובדל מהאדם ואינו נרגש בו, ולכן אינו מכריח את האדם, וזה שהאדם בוחר בטוב או ברע הוא בחירה חפשית]. וכיון שהירידה דעולם (סילוק עיקר שכינה) שבאה ע"י חטא עה"ד (אף שהחטא הוא היפך הרצון) היתה בכוונה, בהכרח לומר, שהכוונה להירידה היא צורך עלי', בכדי שהמשכת עיקר שכינה לאחרי שנסתלקה תהי' נעלית יותר מכמו שהיתה בתחלת הבריאה.

וע"פ הנ"ל (סעיף ב) שבעיקר שכינה בתחתונים מודגשים שני ענינים — עיקר שכינה (שלמעלה מעולמות), ובתחתונים (דזה שעיקר בתחתונים הוא (גם) מצד ענינם דהתחתונים) — יש לומר, שהיתרון בהמשכת עיקר שכינה בתחתונים לאחרי שנסתלקה לגבי כמו שהיתה בתחלת הבריאה, הוא בשני הענינים. שהגילוי אלקות שנמשך ע"י עבודת האדם עכשיו הוא גילוי נעלה יותר מהגילוי שנמשך ע"י עבודת אדה"ר קודם החטא, ושהמשכת הגילוי בעולם (בתחתונים) עכשיו הוא בפנימיות יותר.

ו **ויובן** זה בהקדים ביאור בהמוכא לעיל דהגם שחטא (חטא עה"ד, וכן כל החטאים) הוא היפך רצון העליון, מ"מ הוא בכוונה. והענין הוא כמ"ש בעל ההילולא בהמאמרים דחג הגאולה⁴², דכמו שכל דבר שלמטה יש לו שרש ומקור למעלה, עד"ז הוא בנוגע לחטא ועון, שיש סיבה ונתינת מקום על זה למעלה. ומביא הוכחה על זה מחטא הראשון שהי' בעולם, הוא חטא עה"ד. דלכאורה יפלא, הרי אדה"ר הי' בתכלית העילוי הן מצד נפשו שחכמתו היתה גדולה יותר מחכמת שכלים הנבדלים⁴³ והן

וזה תובעים מאתנו, דור השביעי לכ"ק אדמו"ר הזקן, וכל השביעין חביבין, אַז הגם אַז מ'האָט דאָס ניט פאַרדינט און ניט אויסגעהאַרעוועט, מ"מ כל השביעין חביבין והעבודה דדור השביעי הוא להמשיך השכינה למטה ממש. להפוך השטות דנה"ב, אשר ידע אינש בנפשי' אַז ער האָט דאָס, און דעם קאָך פון נה"ב וואָס ער האָט דאָס און אפשר אַמאָל נאָך נידעריקער, לעשות מזה ולהפוך את זה לשטות דקדושה.

ח **וזהו** ענין צדיקא דאתפטר⁵⁰, דאף שכבר היו כמה העלמות והסתרים וכמה קושיות וענינים בלתי מובנים, הנה כל זה לא הספיק. ובכדי שיהי' אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, הי' ג"כ ענין סילוקן של צדיקים, שזה קשה לא רק כחורבן כ"א יותר מהחורבן. ותכלית הכוונה בזה הוא שעיי"ז יהי' אסתלק יקרא דקוב"ה. וזה תובעים מכל אחד מאתנו שידעו אַז מ'געפינט זיך אין דור השביעי, שכל מעלת השביעי הוא שהוא שביעי לראשון, שהנהגת הראשון הי' שלא חיפש לעצמו כלום ואפילו לא מס"נ. כי ידע שכל ענינו הוא כמ"ש ויקרא שם בשם הוי' אל עולם. ודוגמת הנהגת אברהם אבינו שהוא — געקומען אין אַזעלכע ערטער וואָס מ'האָט דאָרטן ניט געוואוסט פון ג'טליכקייט, ניט געוואוסט פון אידישקייט און ניט געוואוסט אפי' פון אלף בית און זייענדיק דאָרטן האָט מען זיך אַפּגילייגט אָן אַ זייט, און אל תקרא ויקרא אלא ויקריא, וידוע⁵¹ שבהלימוד במדת אל תקרא, שתי הקריאות קיימות. וגם בזה הרי מפורש בתשוב"כ ויקרא. מ"מ צריך לידע אַז אויב ער וויל אים זאָל אַיינגיין דער ויקרא, מוז זיין דער ויקריא. דאָרפסטו זעהן אז יענער זאָל ניט נאָר וויסן נאָר אויך אויסרופען. הגם אַז ביז איצט האָט יענער ניט געוואוסט פון גאָרניט, אָבער איצט דאָרפסטו זעהן אַז ער זאָל שרייען אל עולם, ניט אל העולם⁵², היינו שאלקות הוא ענין בפני עצמו ועולם ענין בפני עצמו, אלא שאלקות מושל ושולט על העולם, כ"א שעולם ואלקות הוא כולא חד.

ט **ואף** כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לכו לאמר, אעבוד עבודת אברהם אבינו, מ"מ אפס קצהו שייך לכא"א ומחוייב בזה"י) וניתנו לו הכחות על זה ע"י ההנהגה שהראנו הראשון וממנו ואילך עד, ועד בכלל, ההנהגה שהראנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהם סללו את הדרך ונתנו לנו כחות על זה. וזהו גופא החביבות דדור השביעי שכמה כחות

(ז) ראה לקו"ת ס"פ תבוא [מב, ד. מג, ג]. סד"ה אנכי ה"א תערי"ג [המשך תערי"ב ח"א ע' רנז].
(יח) ראה תו"א ר"פ וארא [נה, א] וס"פ ויצא [כג, סע"ג ואילך].

40) חוקת יט, יד. וראה ד"ה זאת התורה אדם כי ימות באוהל באוה"ת חוקת (ע' תתטז).
ד"ה הנ"ל תרמ"ז (סה"מ תרמ"ז ע' קכב). עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' תקטו). ועוד.
41) בתו"ח פ' תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך (יב, ד ואילך). וראה גם מאמרי אדה"ז על מאמרי רז"ל ע' קמא ואילך. סה"מ תקס"ב ח"א ע' צו ואילך. תקס"ג ח"ב ע' תשלא ואילך. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א ע' שלט ואילך (ועם הגהות — באוה"ת יתרו ע' איז ואילך). שערי תשובה לאדמו"ר האמצעי ח"א שער הבחירה פ"יב (כא, ד).
42) י"ב תמוז תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א קצא, ב ואילך [תרצ"א ע' שיח]. וראה שם קצב, איב [שם ע' שיט ואילך]).
43) הם המלאכים — ראה ב"ר פ"יז, ד: אמר להן (הקב"ה להמלאכים) חכמתו מרובה משלכם.

ניתנו ונתגלו בשבילנו. וע"י העבודה באופן כזה יומשך עיקר שכינה למטה בעוה"ז הגשמי והחומרי, ויהי עוד במדרי' נעלית יותר גם מקודם החטא, וכמ"ש⁵² במשיח ונשא מאד יותר מאדם הראשון ואפילו⁵³ כמו שהי' קודם החטא⁵⁴. וכ"ק מו"ח אדמו"ר אשר את חלינו הוא נשא ומכאובינו סבלם⁵⁵, והוא מחולל מפשעינו מדוכא מעונותינו⁵⁶, הרי כשם שראה בצרתנו, הנה במהרה בימינו ובעגלא דידן יגאל צאן מרעיתו מגלות הרוחני וגלות הגשמי גם יחדיו, ויעמידנו בקרן אורה. אבל כל זה הוא עדיין רק גילויים, ועוד יותר — שיקשר ויאחד אותנו במהות ועצמות א"ס ב"ה. וזהו פנימיות הכוונה של ירידת והשתלשלות העולמות וענין החטא ותיקונו וענין סילוקן של צדיקים שע"ז יהי' אסתלק יקרא דקב"ה. וכשיוציאנו מהגלות ביד רמה⁵⁶ ולכל בני ישראל יהי' אור במושבכותם⁵⁷ יהי' אז ישיר משה ובני גו'⁵⁸ הוי' ימלוך לעולם ועד⁵⁹, (וכמו שהוא בנוסח התפלה) וגם בלשון תרגום⁶⁰ הוי' מלכותי קאים לעלם ולעלמי עלמיא. ומסיימים והי' הוי' למלך וגו' הוי' אחד ושמו אחד⁶⁰, שלא יהי' חילוק בין הוי' ושמו⁶¹, שכ"ז נעשה ע"י סילוקן של צדיקים, שקשה יותר גם מחורבן בהמ"ק. וכיון אַז מ'איז שוין די אַלע ענינים דורכגעגאַנגען, הנה עכשיו אין הדבר תלוי אלא בנו — דור השביעי. ונזכה זעהן⁶² זיך מיט'ן רבי'ן דאָ למטה אין אַ גוף ולמטה מעשרה טפחים⁶², והוא יגאלנו.

שהיתה קודם ירידתה למטה³³, ועד"ז הוא בהירידה (וההשתלשלות) העולמות, דזה שירדו ממדריגה למדריגה (מעולם לעולם) עד שנתהווה מהם עוה"ז התחתון, הוא בשביל העלי' שנעשית ע"י³⁴ [שעוה"ז התחתון דוקא הוא דירה לו ית', דירה להעצמות]. ומזה מובן, שעד"ז הוא בנוגע להירידה שבעוה"ז עצמו, שהירידה שנעשתה בו ע"י חטא עה"ד והענינים הבלתי רצויים שלאח"ז היא צורך עלי', בכדי שהמשכת עיקר שכינה למטה עכשיו (לאחרי שנסתלקה) תהי' נעלית יותר מהמשכת עיקר שכינה בתחתונים שהיתה בתחלת הבריאה.

ולכאורה הי' אפשר לומר, דזה שירידה היא לצורך עלי' הוא כשהירידה היא ברצונו ית' [שאז מוכרח לומר, שהרצון בהירידה הוא בשביל העלי' שע"י הירידה]. משא"כ ירידה שע"י חטא, שהוא היפך רצון העליון [דע"י כח הבחירה שניתן להאדם ביכלתו לבחור היפך הרצון והכוונה שבשבילם נברא], אין הכרח לכאורה שגם ירידה זו היא לצורך עלי'. והגם שאין שייך שבחירת האדם תעכב שלא תושלם ח"ו הכוונה דדירה בתחתונים³⁵, ובחירת האדם קובעת רק את מהירות השלמת הכוונה³⁶, דמזה מוכח, שהסילוק דעיקר שכינה שע"י חטא עה"ד והחטאים שלאחריו הי' (מלכתחילה) רק לפי שעה, הרי ענין זה הוא רק הוכחה דזה שע"י החטאים נסתלקה עיקר שכינה הי' זה (מלכתחילה) רק לפי שעה, ובהכרח שאח"כ תהי' המשכת עיקר שכינה למטה. אבל, מהי ההוכחה שהמשכה למטה לאחרי הסילוק היא נעלית יותר מהמשכה שהיתה בתחלת הבריאה.

והענין הוא, דאיתא במדרש³⁷ עה"פ³⁸ נורא עלילה על בני אדם, עלילה בתלה בו (באדם הראשון) שהוא הביא את המיתה לעולם (כי ביום אכלך ממנו מות תמות³⁹), שהרי התורה קדמה אלפים שנה לעולם וכתוב

(ט) ראה לקוטי תורה להאריז"ל פ' תשא. ס' הלקוטים פ' שמות. ולכאורה צ"ע מס' הגלגולים פי"ט הובא בלקו"ת פ' צו ד"ה והניף [יו, א]. ואולי יש ליישב עפמ"ש בס' הגלגולים פי"ז הובא בלקו"ת שה"ש בסופו [נא, ג].

(כ) ראה לקו"ת שה"ש ד"ה הנך יפה רפ"ב [יג, ד].

(כא) ראה סו"ס חסידים (הובא בגליון הש"ס לכתובות קג, א). במדב"ר פי"ט, יג.

(51) הליכות אלי סימן ג. ועוד.

(52) ישעי' נב, יג.

(53) ראה גם סה"מ תרל"ה ח"א ס"ע רסה ואילך. תרח"ץ ע' ר.

(54) ישעי' נג, ד.

(55) שם, ה.

(56) ע"פ לשון הכתוב — בשלח יד, ח.

(57) ע"פ לשון הכתוב — בא י, כג.

(58) בשלח טו, א.

(59) שם, יח.

(60) זכרי' יד, ט.

(61) ראה פסחים נ, א.

(62) תוכן ביטוי זה — נתבאר בשיחת מוצש"ק פ' בשלח, יו"ד שבט תשל"ז קרוב לסופה.

(33) ראה בהנסמן בס' המפתחות לספרי אדה"ז (קה"ת, תשמ"א) ערך נשמות ירידה צורך עלי'.

(34) ראה לקו"ת פינחס עז, ג. ר"ה נה, ב. סה"מ תרנ"ח ע' לב ואילך. תרפ"ה ע' קלה. שם ע' קנ. ובכ"מ.

(35) כי הכוונה דדירה בתחתונים היא שהעצמות נתאוה להיות לו דירה בתחתונים, ואין שייך שבחירת האדם (נברא) תעכב ח"ו רצון וכוונת העצמות. וראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 977 בהערה. וראה גם לקו"ש ח"ו ע' 82.

(36) לקו"ש ח"ג שם. ושם, שזהו ע"ד מארז"ל (סנהדרין צח, א) זכו אחישנה לא זכו בעתה.

(37) תנחומא וישב ד.

(38) תהלים טו, ה.

(39) בראשית ב, יז.

גופא), הוא נמשך בכל כחות הנפש וגם באברי הגוף, ועד שהמרחב דהתענוג נמשך ומתפשט גם בהעצמות שברגל, שמועה טובה תדשן עצם³⁰]. ולכן ההתהוות דעוה"ז התחתון עצמה (זה שנברא תחתון שאין תחתון למטה ממנו) מוכיחה הענין דנתאווה. ולהוסיף, דזה גופא שההתהוות דעוה"ז התחתון היתה באופן שהענין דנתאווה נמשך בההתהוות, הוא, כי בכדי שתושלם הכוונה דדירה בתחתונים, שהתחתונים יהיו דירה לעצמותו מצד ענין התחתונים גופא, צריך שתהי' להם איזו שייכות להעצמות (עוד לפני שנעשים דירה), ולכן ההתהוות דעוה"ז התחתון מזה שנתאווה היתה באופן שבעולם עצמו (בהתהוותו) יהי' הענין דנתאווה, רצון העצמות.

ד) **ועפ"ז יש לבאר מ"ש** בהמאמר דהטעם על זה שעיקר שכינה בתחתונים היתה הוא כי נתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, דלכאורה, ע"פ הביאור (בהמאמר) דזה שנתאווה דירה בתחתונים הוא שהגילוי אלקות למטה (דירה בתחתונים) יהי' (לא ע"י המשכה מלמעלה אל) ע"י עבודת האדם, איך הענין דנתאווה כו' דירה בתחתונים הוא טעם על זה שבתחלת הבריאה³¹ (לפני שהיתה עבודת האדם) עיקר שכינה בתחתונים היתה. וי"ל הביאור בזה, דזה שעיקר שכינה בתחתונים היתה (בתחלת הבריאה) הוא שההתהוות דעוה"ז התחתון היתה באופן שהענין דנתאווה נמשך בההתהוות שלו (כנ"ל), שע"ז נעשה בו ההכשרה³² שע"י עבודת האדם יהי' דירה להעצמות גם מצד ענינו (דהעולם).

ויש לומר, דזהו שע"י החטאים נסתלקה עיקר שכינה, כי כיון שחטא הוא היפך הרצון והתענוג דלמעלה, לכן, ע"י החטאים נסתלקה עיקר שכינה מהארץ, שלא הי' בו הענין דנתאווה. ועפ"ז, בהמשכה למטה בארץ ע"י המשכן שעשה משה, שני ענינים. המשכת עיקר שכינה למטה, באתי לגני למקום שהי' עיקרי בתחלה, שע"ז נעשה העולם מוכשר להיות דירה לו ית', כמו שהי' בתחלת הבריאה. ונוסף לזה, ע"י העבודה דועשו לי מקדש, נעשה גם העולם דירה לו ית', שנמשך בו (בהמשכן, ועל ידו בכל העולם) גילוי אלקות.

ה) **והנה** ידוע שכל ירידה היא לצורך עלי'. דירידת הנשמה למטה היא בכדי שעל ידי זה תתעלה הנשמה למדרגה נעלית יותר מכמו

בס"ד. ש"פ בשלח, י"ג שבט, ה'תשי"א*

היושבת כגנים חברים מקשיבים לקולך, ומביא בזה כ"ק מו"ח אדמו"ר (במאמרו המושך למאמר דהסתלקות) ב' פירושים דלכאורה הם הפכים. פי' א' דגנים היינו עוה"ז ויושבת כגנים קאי על כנסת ישראל הנפוצה בגולה רועה כגנים של אחרים, מ"מ כשיושבת בבתי כנסיות ובתי מדרשות, הנה חברים שהם מלאכי השרת, שנקראים חברים מפני שאין בהם לא קנאה לא שנאה ולא תחרות, מקשיבים לקולך. ופי' הב' הוא דגנים קאי על ג"ע. ואף שיש בזה כמה מדרגות לאין קץ אך בכללות נחלקים לב' מדרי' ג"ע התחתון וג"ע העליון, וחברים מקשיבים היינו הנשמות שבג"ע שנק' חברים כמו שמבאר במאמר המוסגר³ דלפעמים נשמה⁴ מנשמה נאצלת כו'. ויש לומר הדיוק בזה, דמשמיענו אשר שייכות הנשמות זל"ז אין זה סתם שייכות אלא נשמה מנשמה נאצלת, ופי' ענין אצי' נת"ל (כד"ה באתי לגני) שהוא גילוי

א) בהתפלה אנא ארון העולמים (מענה לשון ע' 10 [ס"ע 13]): נשמה מנשמה נאצלת וכענף באילן דבוקה וכגדיל בשלשלת חבוקה — וי"ל ג' הלשונות, כי היחוד בהשתטחות צ"ל נר"ן בנר"ן (מ"ח מסכת היחודים. עייג"כ מאמרי השתטחות לר"ה מפאריטש), וזהו נשמה, וכענף באילן (צומח, מרות, רוח), וכגדיל בשלשלת (דומם, מל', נפש). — ג' הלשונות נאצלת דבוקה חבוקה, אולי יל"פ: דשייכות הנר"ן זל"ז אפשרית — מלמעלה מ"ט: בדרך אצילות — גילוי ההעלם בלבד. דבקות — מהות אחד בפנימיות, וכענף באילן. חיבוק — התקשרות בדרך מקיף (עיי' חילוק דבדיקות והתקשרות בד"ה והי' עקב תער"ג [המשך תער"ב ח"א ע' שנו ואילך]). — ויש לקשר זה ג"כ עם חילוקי דתפלה, תורה אתדבקות רוחא ברוחא, מצוות — וימינו תחבקני.

* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א והואיל להוסיף בו ציונים והערות. בהוצאה זו ניתוספו ע"י המו"ל מראי מקומות לפסוקים מחז"ל וכו' (בהערות הממוספרות).

- 1) שה"ש ח, יג.
- 2) ד"ה היושבת כגנים הישי"ת (סה"מ הישי"ת ע' 119).
- 3) סה"מ הישי"ת שם.
- 4) שהש"ר ופרש"י עה"פ.
- 5) סה"מ הישי"ת שם ס"ע 124 ואילך.
- 6) זהר ח"א עז, ב. צב, א. ח"ב מו, א (ובמקדש מלך שם). ח"ג יג, א. ריג, א. ד"ה היושבת כגנים באוה"ת שה"ש ח"ב ע' תשס"ד. ע' תשע"ט. ועוד.
- 7) ראה תו"א תצוה פא, ריש ע"ג. ובכ"מ.
- 8) פרק י (סה"מ הישי"ת שם ע' 125).
- 9) פ"ד (לעיל ע' יב) ואילך.

30) משלי טו, ל. וראה גיטין נו, ב.

31) ראה במדב"ר פ"ב, ו: מתחלת ברייתו של עולם שרתה השכינה בתחתונים.

32) ראה סה"מ עת"ר ע' רט"ז, דזה שבתחלת הבריאה עיקר שכינה בתחתונים היתה — הוא שהעולם נברא באופן שיהי' מוכשר שיומשך בו עיקר שכינה, אבל ההמשכה עצמה היתה ע"י העבודה ד"לעבדה ולשמרה".

ל'י' (ידיעת אלקות) ה'י' מספיק בהתהוות עולמות העליונים (עולם האצילות ועולמות הא"ס שלמעלה מאצילות) ולא ה'י' צריך להיות התהוות עולמות התחתונים. ואדרבא, עיקר הענין דישתמודעון ל'י' הוא דוקא בעולמות העליונים. הדידיעה וההשגה באלקות שבעולמות התחתונים (עולמות ב"ע הרוחניים) היא רק בהמציאות דאלקות ולא בהמהות. ומכש"כ בעולם העשי' הגשמי שאין נרגש בו גם המציאות דאלקות. ועד"ז הוא בהטעם דיתגלו שלימות כחותיו ופעולותיו, שבכדי שיתגלו שלימות כחותיו ה'י' מספיק בהתהוות עולמות העליונים, דכיון שגם עולמות העליונים הם מציאות והתהוותם היא בדרך התחדשות (יש מאין), לכן ע"י שאו"ס מהווה אותם מתגלה הכח שבו²⁷ (שבכחו להיות דבר חדש)²⁸. ויתירה מזו יש לומר, שעיקר גילוי שלימות כחותיו הוא דוקא בהתהוות עולמות העליונים. דכיון שהתהוות עולמות התחתונים (ב"ע) הוא ע"י שהכח האלקי שמהווה אותם הוא מתעלם מהם, הרי בפעולה זו דהכח (התהוות ב"ע), אין מתגלה הכח. ומכש"כ שאינו מתגלה בהתהוות עוה"ז התחתון, שההעלם דכח המהווה הוא עוד יותר. ומזה שנתהוו (גם) עולמות ב"ע הרוחניים, ומכש"כ מהתהוות עוה"ז הגשמי, שאין בו (מצד עצמו) שום מעלה, ובלשון אדמו"ר הזקן²⁹ תחתון שאין תחתון למטה ממנו, מוכח, שתכלית כוונת הבריאה היא (לא מצד הטעם, אלא) לפי שכך נתאוה עוה"ז התחתון יהי' דירה לו ית', לו לעצמותו.

ויש לומר דזה שיש הוכחה בשכל על הענין דנתאוה (למעלה מהטעם) ושההוכחה היא מהתהוות עוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו, הוא, כי התהוות עוה"ז התחתון מזה שנתאוה היתה [לא באופן שהענין דנתאוה נשאר בעצמותו וזה שמהענין דנתאוה נתהווה עוה"ז התחתון הוא באופן דהבדלה, אלא] שהענין דנתאוה נמשך בהתהוות עוה"ז התחתון. [וע"ד התענוג שבאדם (דנתאוה שייך לתענוג), דהגם שהתענוג הוא למעלה מכל הכחות, למעלה גם מרצון, מ"מ (ומצד זה

(27) ראה סה"מ תרס"ד ע' קכט. וראה גם המשך תער"ב ח"ב ספכ"ח ואילך שהגילוי ד"כח" הוא בזה שפועל דבר חדש.

(28) להעיר, שהענין ד"יש מאין" שבהתהוות ב"ע הוא יותר מהענין ד"יש מאין" שבהתהוות האצילות. ועפ"ז, השלימות דגילוי כחותיו היא דוקא ע"י התהוות הנבראים. אבל ראה ספה"צ להצ"צ (קלד, א ואילך), דשם משמע דענין "יש מאין" בנבראים שאינו בנאצלים הוא שהנבראים נראים ליש — ו"חידוש" זה (שהנברא נראה ליש) הוא אדרבה מצד התעלמות הכח, כדלקמן בפנים.

ומה שמבואר שם (קכח, ב ואילך) שגילוי כח הא"ס הוא דוקא בהתהוות הנבראים — יש לומר, כי שם מדובר (בעיקר) בענין כח העצמות שבבריאה יש מאין.

(29) תניא רפ"ו.

ההעלם, היינו שהוא דבר אחד, הוא הוא אותו הדבר עצמו אלא שירד ונתגלה מהעלמו. וכמו כחות הנעלמים שאח"כ ירדו ונתגלו מהעלמם, דלכן אי אפשר לומר שהכוונה בהבריאה הוא בשביל עולם האצילות, דמאחר שהוא גילוי ההעלם זהו ירידה, אלא התכלית הוא עוה"ז התחתון. וכמו"כ הוא בשייכות הנשמות הנ"ל שהוא ענין אצ"י וגילוי ההעלם.

(ב) **ולהבין** שייכות ב' הפירושים, הנה מקודם לזה מבאר בהמאמר¹⁰ אשר כשהנשמה יורדת למטה ומתלבשת בגוף, הנה אף שהגוף הוא מעלים ומסתיר, מ"מ ע"י עבודה מסיר ההעלם והסתר, ואדרבה ע"י ירידה והתלבשות זו הוא מתחזק ביתרון כח. והנה דיוק הלשון ואדרבה, הוא כמו שמבאר כ"ק רבינו הזקן (אגה"ק סכ"ה"י) דברי כ"ק הבעש"ט¹² בענין הכעס, כגון שעומד לנגדו ערל¹³ ומדבר ומבלבלו, הנה לא זו בלבד שאינו מתפעל ממנו, ומתפלל כמו שלא ה'י' מבלבל הערל, אלא עוד יותר שפועל בו חיזוק ותוספות כח כשמתבונן ענין גלות השכינה שנתלבשה בבחי' גלות בתוך דבור זה המבלבל. נמצא שע"י בלבול זה מתעורר האדם יותר. וכן מבאר ג"כ כ"ק אדמו"ר האמצעי (בתורה אור¹⁴ הענין הוא בקצרה אבל בתורת חיים פרשה זו¹⁵ נת' באריכות) בענין ויהי בשלח פרעה את העם¹⁶, דהכוונה בזה הוא דלא זו בלבד שלא העלים והסתיר קליפת פרעה, אדרבה עוד סייע, וכמ"ש¹⁶ ופרעה הקריב ואיתא במדרש¹⁷ הקריב את לבן של ישראל לאביהם שבשמים, ועוד זאת שגם פרעה את העם פרעה איז מיטגעגאנגען מיט דעם עס, היינו שגם ניצוצים שנפלו שמה עלו אתם. וזהו ג"כ דיוק הלשון ואדרבה, היינו לא רק שהגוף אינו מעלים ומסתיר על הנשמה והיא נשארת במצבה כמו שאין העלם והסתר, אלא אדרבה שע"י ההעלם מתחלה, האדם מתחזק ביתרון כח. וזהו עיקר הכוונה בבריאת העולמות

(ב) כ"ה הגירסא האמיתית בתניא ספכ"ח, אלא שמפני הצענוזר כתבו עו"ג. וא"כ בודאי גם באגה"ק צ"ל כך.

(10) פרק ט (סה"מ השי"ת שם ע' 124).

(11) קמא, א.

(12) צוואת הריב"ש סימן קכ.

(13) בשלח סא, א ואילך. שם, ג.

(14) בשלח קסט, ב ואילך. שם קעד, א. וראה אוה"ת בשלח ע' שסג ואילך.

(15) ר"פ בשלח.

(16) בשלח יד, י.

(17) שמו"ר פכ"א, ה. תנחומא בשלח ת. וראה פרקי דר"א פמ"ב. זח"ב מז, ב.

התחתונים. דע"י שהגילוי אלקות בהתחתונים נמשך ע"י עבודתם, הם כלים להגילוי, ויתירה מזה, שהגילוי שנמשך בהם הוא מצד ענין התחתונים גופא. ומוסיף, שהעבודה שעל ידה נעשית הדירה היא העבודה דאתכפיא ואתהפכא, כי ע"י מודגש עוד יותר שהגילוי שנמשך בהתחתונים הוא מצד ענינם. דנוסף לזה שהגילוי שנמשך בהם הוא ע"י עבודתם, גם העבודה (שעל ידה נמשך הגילוי) היא עבודה שמצד ענין התחתונים. וזה שההמשכה שע"י העבודה דאתכפיא ואתהפכא הוא המשכת האור שהוא ככולהו עלמין בשוה הוא ביאור על הלשון עיקר שכינה בתחתונים, וכמבואר במק"א²¹ שעיקר שכינה הוא האור שלמעלה מעולמות.

(ג) **ולהוסיף**, דשני ענינים הנ"ל מובנים גם מלשון רז"ל¹⁶ נתאוה כו' דירה בתחתונים, נתאוה דוקא. והענין הוא, דבזהר ובע"ח איתא, שישנם טעמים על בריאת העולמות [דבזהר²² איתא שהטעם הוא בגין דישתמודעון ל'י ובע"ח²³ איתא דהטעם הוא בכדי שיתגלו שלימות כחותיו ופעולותיו], ובמרז"ל הנ"ל איתא דבריאת העולמות היתה לפי שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, דענין נתאוה הוא למעלה מטעם, ובלשון אדמו"ר הזקן²⁴ אויף אַ תאוה איז קיין קשיא, היינו שענין התאוה הוא במקום (דרגא) שאין שייך שם קושיא לפי שהוא למעלה מהשכל. וידוע הביאור בזה, דבזהר ובע"ח מדבר בענין בריאת העולמות כמו שהיא מצד בחינת הגילויים, וכיון שגילויים גם גילויים הכי נעלים הם מוגדרים באיזה גדר, הרצון לעשיית איזה דבר הוא מפני שאותו הדבר הוא בהתאם להגדר שלהם (טעם), ובמרז"ל הנ"ל מדבר בענין הבריאה שמצד העצמות, דכיון שאינו מוגדר בשום גדר, הרצון לבריאת העולמות שבהעצמות הוא לא מפני שיש איזה עילוי בהבריאה אלא שכך נתאוה, למעלה מטעם. וכמו שהענין דנתאוה הוא בהעצמות, גם הענין שהוא מתאוה אליו הוא שיהי' לו דירה בתחתונים, דענין דירה הוא²⁵ ע"ד דירת האדם שעצמות האדם דר בהדירה, היינו שבהתחתונים תהי' המשכת וגילוי העצמות.

והנה ידוע²⁶ דההוכחה על זה שהסיבה לבריאת העולמות היא לפי שנתאוה (למעלה מהטעם), היא, כי בכדי שיהי' הענין דישתמודעון

אתכפיא ואתהפכא דהשטות דלעו"ז און דעם קאָך פון נה"ב און עניני עולם — לקדושה. ואף שמבואר בכ"מ דעשיית המצוות הוא כדי להוסיף אורות באצי", הנה כבר נת' לעיל¹⁸ דהעצמי שבזה הוא בעוה"ז. וכמ"ש כ"ק אדמו"ר הצ"צ וכ"ק אדמו"ר מוהר"ש¹⁹ שהאורות כמו שהם באצי" הם כמונחים בקופסא, ולא זו בלבד שעיקר הגילוי, עיקר שכינה, הוא בעוה"ז, וכמשנת"ל²⁰ מכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בארוכה פי' ענין עיקר שכינה, הנה עוד יותר מזה, מבאר כ"ק רבינו הזקן²¹ וכ"ה מכ"ק הרב המגיד²², בפ"י מרז"ל²³ דע מה למעלה ממך, דע אשר מה למעלה, כל הענינים שלמעלה, ממך ובך הדבר תלוי.

(ג) **וזהו** ענין דהיושבת בגנים, הנשמות היושבות בג"ע התחתון ובג"ע העליון, באים להקשיב קולם דנש"י למטה. דהכוונה בזה הוא דגם הנשמות^(א) כמו שהם למעלה קודם ירידתן בגוף, וגם אותן הנשמות שכבר היו בגוף, שיש בהם המעלה שמצד עבודת הגוף, כי בזמן היותן בגוף הנה ימים יוצרו' ולו אחד בהם²⁴, שהמשיכו האחד בהם והשלימו כל עבודתם דעל שם זה נקראים ישראל צבאות הוי"ו²⁵ (כמבואר במאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל^(ב)), דצבא יש בו ג' פירושים: א' לשון חיל, היינו קבלת עול. ב' זמן קבוע היינו שבזמן הקבוע להם משלימים כל עבודתם. ג' לשון צביון דפירושו יופי, לא רק רצון כ"א יופי, הבא מפנימיות הכתר וגורם תענוג^(ג) שעש"ז נקראים צבאות הוי". ובכ"ז הנה גם הם באים להקשיב לקולם של הנשמות המלובשים בגופים, ואפילו אם עבודתם אינה עדיין בשלימות, לא בפ"י הא' דצבא חיל שענינו קבלת עול, לא

(א) ראה לקו"ת שה"ש סד"ה צאינה וראינה [כב, ב].

(ד) ראה לקו"ת שם. וס"פ שלח. ד"ה טוב לי וד"ה בידך אפקיד (בס' המאמרים — אידיש [ע' 82. ע' 102]).

(ה) ראה תו"ח ויצא ד"ה ורחל היתה פי"א [לג, א ואילך]. לקו"ת ואתחנן ביאור וידעת ספ"א [ה, ג ואילך]. ד"ה והחכמה תעוז תרס"ג [סה"מ תרס"ג ע' קז ואילך].

(18) ד"ה באתי לגני פ"ה (לעיל ס"ע יד ואילך). וש"נ.

(19) ראה בהנסמן שם הערה 27.

(20) ד"ה באתי לגני פ"א (לעיל ע' י).

(21) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' שג. "היום יום" יג אייר.

(22) לקוטי אמרים לה"מ סקצ"ח.

(23) אבות פ"ב מ"א.

(24) תהלים קלט, טז.

(25) בא יב, מא.

(21) ד"ה באתי לגני ה'תשי"א (לעיל ע' ט ואילך).

(22) ח"ב מב, ב.

(23) שער ההקדמות הקדמה ג. ע"ח שער א (דרוש עיגולים ויושר) ענף א.

(24) אוה"ת בלק ע' תתקצז. המשך תרס"ו ס"ע ז. סה"מ ה'תש"ב ע' 34.

(25) אוה"ת שם. המשך תרס"ו ס"ע ג. תש"ב ע' 27. ובכ"מ. — נסמן בד"ה באתי לגני

ה'תשכ"ח הערה 32 (תו"מ סה"מ באתי לגני ח"ב ע' תקצו).

(26) בהבא לקמן — ראה המשך תרס"ו ע' ד ואילך. סה"מ ה'תש"ב ע' 32 ואילך.

בפי' הב' דצבא זמן יומין שלימין ולא חסרין¹⁵, ולא בפי' הג' דצבא יופי, וכמו שמסיים בהמאמר¹⁶ דכאשר לומדים תורה ואינו מזכיר תנאים באופן לימוד התורה, ומקיימים את המצוות, ואינו מזכיר תנאים באופן קיום המצוות, נתהפך מקשר ושקר, שקר העולם, לקרש, עצי שטים עומדים¹⁷ ומחברים אור א"ס ב"ה עם העולם, אתהפכא אל הקצה, דהנה אחד מצירופי קרש הוא קשר. קשר דקדושה דענינו התקשרות. משא"כ בלעו"ז הרי לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר¹⁸, כי ענינם פירוד והתחלקות. אבל התקשרות דקדושה, הרי כולם נקראו חברים, חברים מקשיבים. שהנשמות כמו שהם למעלה, וגם הנשמות שכבר היו בגוף שיש בהם מעלת העבודה שמצד הגוף כי השלימו בעלמא דין כל עבודתם, בכל הג' פירושים של צבא הנ"ל, כולם באים להקשיב ולקבל קולם של הנשמות המלוכשים בגופים ואף שעדיין לא השלימו עבודתם, כי אף שהם נפוצים בגולה ורועים בגנים של אחרים, בכ"ז רייסט מען זיך אָפּ פון וועלט און מען נעמט מיט דעם גוף ונה"ב ובאים בבתי כנסיות ובתי מדרשות וקורין את השמע ועוסקין בתורה, שזהו"ע מסירת נפש ממש¹⁹, און דאָס פאַרמאָגטמען נאָר אין עוה"ז, ולכן הנה חברים, גם הנשמות שבג"ע²⁰ מקשיבים לקולם, וגם הקב"ה אומר אני ופמליא שלי באים לשמוע בקולך. וזהו ימים יוצרו ולא, ולא כתיב ולו קריי שבעבודתם עבודת הנשמה בגוף, אין גוף און מיטן גוף, ממשיכים מלמעלה מן ההשתלשלות בלמטה מן ההשתלשלות, אחד בהם, שיהי' הוי' אחד ושמו אחד²¹.

בתחתונים היתה הוא כ"ה¹⁵ תכלית הכוונה בבריאת והתהוות העולמות הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים¹⁶. ומבאר, דזה שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים הוא שיהי' גילוי אלקות למטה (לא ע"י המשכה מלמעלה אל) ע"י עבודת האדם, ושהעבודה שעל ידה נעשה גילוי אלקות בעולם היא העבודה דאתכפיא ואתהפכא, כמאמר¹⁷ כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין. ומבאר, דפירוש בכולהו עלמין הוא אור שהוא בכולהו עלמין בשוה. והוא האור שלמעלה משייכות לעולמות. דבאור המתלבש בעולמות יש חילוק בין עולמות עליונים לעולמות תחתונים, כמאמר רז"ל¹⁸ נטה ימינו וברא שמים נטה שמאלו וברא ארץ, שההמשכה בשמים (עולמות העליונים) היא מבחי' ימין, וההמשכה בארץ (עולמות תחתונים) היא מבחי' שמאל. ובחי' בכולהו עלמין, האור שהוא בכל העולמות בשוה, הוא האור שלמעלה משייכות לעולמות. וזהו כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, שע"י העבודה דאתכפיא ואתהפכא¹⁹ נמשך²⁰ האור שהוא בכולהו עלמין בשוה, אור שלמעלה משייכות לעולמות.

וצריך להבין, דלכאורה, הטעם על זה שעיקר שכינה בתחתונים היתה הוא כי נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, ומה נוגע כאן לבאר שעשיית הדירה צריכה להיות ע"י עבודת האדם, ושהעבודה שעל ידה נעשית הדירה היא העבודה דאתכפיא ואתהפכא, ושע"י עבודה זו הוא המשכת האור שלמעלה משייכות לעולמות.

ויש לומר הביאור בזה, דבמאמר המדרש עיקר שכינה בתחתונים היתה שני ענינים. המעלה דתחתונים (לגבי עליונים), שבהם דוקא היתה עיקר שכינה, ושדרגת השכינה שהיתה בתחתונים היא (לא שכינה סתם, אלא) עיקר שכינה. והענינים שבהמאמר (בפרק הראשון) הם ביאור על שני ענינים אלה. דזה שנתאוה שהגילוי אלקות למטה (דירה בתחתונים) יהי' ע"י עבודת האדם מדגיש מעלת התחתונים. דנוסף לזה שנתאוה שהדירה (גילוי אלקות) תהי' בתחתונים, נתאוה שגם עשיית הדירה תהי' ע"י עבודת

15) כ"ה גם בד"ה באתי לגני תשי"א ס"ד (לעיל ע' יג) ש"והענין הוא כו' דירה בתחתונים" הוא ביאור על זה שעיקר שכינה בתחתונים היתה.

16) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו.

17) ראה תניא פכ"ז (לד, א) ולקו"ת ר"פ פקודי (מוז"ב קכח, ב. וראה גם שם סז, ב. קפד, א). תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג.

18) ראה פדר"א פי"ח. זהר ח"א ל, א. ח"ב כ, א. לז, א. פה, ב.

19) הביאור בזה שמוסיף אתהפכא — ראה לקמן סעיף יב.

20) ונקראת המשכה זו בשם "אסתלק", לפי שהוא גילוי האור שבחינת רוממות (תו"א שם).

1) זח"א רכד, א. ועייג"כ תו"א פ' חיי שרה ד"ה יפה שעה אחת [טז, א].

2) ישע"י ח, יב. ועיינ סנהדרין כו, א.

3) ראה תניא ספמ"א.

4) שייכות ב' הפי' בחברים: מלאכים, נשמות שבג"ע — מובנת ע"פ הידוע שבכדי שיעלו אותיות התורה והתפלה צ"ל הודככותם ע"י המלאכים דגפיף להון ומנשק להון (ראה זח"א כג, ב. זח"ב רא, ב. תו"א ד"ה נ"ח כו' מוזה מימין [מב, ב]. רד"ה צאינה וראינה ה'תש"ח — קונטרס נח [סה"מ תש"ח ע' 202]). ובשכר זה גם המלאכים מקשיבים (נתבאר בתורת שלום ס"ע פה ואילך).

5) ראה תו"א ר"פ לך לך.

26) תרומה כו, טו.

27) זכרי' יד, ט. וראה פסחים נ, א.

ארץ גו' מובא בהמאמר לאחרי שאומר שעיקר ההמשכה היתה ע"י עשיית המשכן. ויש לומר, שבזה מרמז, דזה שצדיקים ממשיכים השכינה למטה (וישכנו לעד עלי'), הכוונה בזה היא לא רק להמשכה שע"י שבעה הצדיקים שמאברהם עד משה (ע"י עשיית המשכן), אלא גם להמשכה שלאחרי ההמשכה שהיתה ע"י עשיית המשכן. שגם לאחרי ההמשכה שהיתה ע"י עשיית המשכן, אף שהיתה המשכה נעלית ביותר, ממשיכים צדיקים, ועמך כולם צדיקים⁹, המשכה נעלית עוד יותר. דלאחרי ההמשכה שע"י שבעה הצדיקים, ובפרט ע"י משה שעל ידו נמשכה השכינה למטה בארץ, ע"יז ניתן הכח לכאו"א מישראל להמשיך עוד יותר.

ויש לומר, דכמו שהמשכת השכינה למטה שע"י עשיית המשכן היתה ע"י כל ישראל [כמ"ש¹⁰ דבר אל בני ישראל גו' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, שהציווי לעשות מקדש ולהמשיך עיקר שכינה למטה הוא לכל ישראל], ומ"ש במדרש שמשה המשיך השכינה למטה הוא, כי עיקר עשיית המשכן וההמשכה שע"יז היתה ע"י משה, וגם על ידו נמשך הנתינת כח לישראל שע"י ועשו לי מקדש יהי' ושכנתי בתוכם, עד"ז הוא בנוגע להמשכת השכינה עכשיו, שהיא המשכה נעלית יותר גם מהמשכה שע"י עשיית המשכן, שהכח שבכאו"א מישראל להמשיך המשכה זו היא ע"י הצדיקים ראשי אלפי ישראל שבכל דור, אתפשטותא דמשה שבכל דור¹¹, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההלולא נשיא דורינו.

ב) והנה לאחרי שמבאר בהמאמר (בקיצור) מאמר המדרש בכללותו¹², מבאר בפרטיות יותר ובעומק יותר פרטי הענינים. בפרק הראשון דהמאמר (הפרק השייך לשנה זו¹³) מבאר הענין דעיקר שכינה בתחתונים, ובהפרקים שלאחרי העבודה דועשו לי מקדש (וגם העבודה במשכן ומקדש לאחרי עשייתו¹⁴) שעל ידה נעשה ושכנתי בתוכם, המשכת עיקר שכינה בתחתונים. ומבאר בפרק הראשון, דהטעם על זה שעיקר שכינה

(9) ישע"י ס, כא.

(10) תרומה כה, ב. ח.

(11) תקו"ז תיקון סט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

(12) להעיר מש"כ בהמאמר בתחלתו (לפני "והענין הוא") "וזהו באתי לגני כו" — (סגנון רגיל בדרושי דא"ח בסיומם) — כי זהו סיומ הביאור דכללות הענין.

(13) תשל"א (שנת אמירת מאמר זה) — שנה הראשונה ללימוד ההמשך בפעם השני. ובשנה זו (תנש"א) מתחילים ללמוד ההמשך בפעם השלישית. — ראה ב"פתח דבר" לד"ה זה ה'תשכ"ח (תו"מ סה"מ באתי לגני ח"ב ע' תקצד ובשוה"ג ב [וראה גם שם ע' vi. וש"נ]).

(14) כפ"ב — עבודת הקרבנות (בהמשכן לאחרי עשייתו), וכפ"ג ואילך — העבודה דועשו לי מקדש.

בס"ד. ש"ק ומוצאי ש"ק פ' בשלח, י"א שבט, ה'תשל"א*

באתי לגני אחותי כלה¹, ומביא כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההלולא בהמאמר דיום ההסתלקות ויום ההילולא שלו², דאיתא במדרש רבה (במקומו) לגני לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה, אלא שע"י הענינים הבלתי רצויים (מתחיל מחטא עץ הדעת) נסתלקה השכינה מלמטה למעלה עד לרקיע השביעי, ואח"כ עמדו צדיקים (מתחיל מאברהם אבינו) והורידו את השכינה מלמעלה למטה, עד שבא משה שהוא השביעי, וכל השביעין חביבין³, והורידה למטה בארץ. דענין זה (המשכת וירידת השכינה למטה בארץ) נעשה בעיקר ע"י המשכן שעשה משה כמ"ש⁴ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. וזהו צדיקים יירשו ארץ וישכנו לעד עלי⁵, שצדיקים הם משכינים (ממשיכים) את השכינה שנק' עד, שוכן עד מרום וקדוש⁶, שתהי' בגילוי למטה.

ולהעיר, שבמדרש שם מבאר תחלה פירוש הפסוק צדיקים יירשו ארץ גו' ולאח"ז אומר שעיקר השראת השכינה בארץ היתה ביום שהוקם המשכן, ובהמאמר משנה את סדר הענינים, שהפסוק צדיקים יירשו

(* יצא לאור בקונטרס יו"ד שבט — תנש"א, "לקראת יום הבהיר יו"ד שבט הבעל"ט, יום מלאות ארבעים ואחד שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א, ויום הסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע . . ד' בשלח, ח' שבט, שנת ה'תנש"א". המאמר "מיוסד בעיקרו על פרק הראשון מהמשך ההלולא, ויוצא לאור לקראת יו"ד שבט שנה זו — בו לומדים פרק הנ"ל בפעם השלישית*").

המאמר נאמר ב' פעמים: בהתוועדות דיום ש"ק פ' בשלח, י"א שבט, ובהתוועדות דמוצאי ש"ק — עם הוספות וכו' מאחד על השני. בהנדפס הלהן נכללו ב' המאמרים.

(1) שה"ש ה, א.

(2) ד"ה באתי לגני הישי"ת (נדפס בסה"מ ה'תשי" ע' 111 ואילך), שניתן על ידי בעל המאמר ליור"ד שבט הישי"ת, יום הסתלקותו.

(3) ויק"ר פכ"ט, יא.

(4) משא"כ במ"ת — ראה ד"ה באתי לגני ה'תשכ"ח הערה 5 (תו"מ סה"מ באתי לגני ח"ב ע' תקצד).

(5) תרומה כה, ח.

(6) תהלים לז, כט.

(7) ראה מ"כ ומהר"ו לבמדב"ר פי"ג, ב. מהר"ו לב"ר פי"ט, ז.

(8) כ"ה בהמשך ההלולא. וראה ד"ה באתי לגני הנ"ל הערות 27-28 (תו"מ סה"מ שם ע' תקצו).

(* ראה ב"פתח דבר" לד"ה זה ה'תשכ"ח — תו"מ סה"מ באתי לגני ח"ב ע' תקצד ובשוה"ג ב [וראה גם שם ע' vi. וש"נ]).